

Sisekaitseakadeemia

Sisejulgeoleku instituut

Rene Rebane

AJATEENIJAST JAOÜLEMATE SUHTUMINE EESTI
KAITSEVÄKKE JULGEOLEKUT MÕJUTAVA TEGURINA

Magistritöö

Juhendaja:

Kuldar Kesküla, MA

Kaasjuhendaja:

Andres Vogel, MA

Tallinn 2011

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Sisejulgeoleku instituut	Kuu ja aasta: mai 2011
Töö pealkiri: Ajateenijast jaoülemate suhtumine Eesti Kaitseväge julgeolekut mõjutava tegurina	
Töö autor:	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
Lühikokkuvõte: Magistritöö koos lisadega on 80 lehekülge, lisasid on kokku viis lehekülge. Magistritöö keskendub Kirde Kaitseringkonna ajateenijast jaoülemate uurimisele, et analüüsida nende suhtumist Eesti Kaitseväge. Magistritöö esimene peatükk annab ülevaate väärtustest ja julgeoleku teooriatest. Lisaks antakse ülevaade sotsiaalsetest agentidest ja muutunud julgeoleku keskkonnast. Töö teine peatükk annab ülevaate ajateenijatest jaoülemate suhtumisest Eesti Kaitseväge ja riigikaitsele. Töö on oma olemuselt kvantitatiivne uurimus, kus andmestik on kogutud ankeetküsimustike abil. Magistritööd saab kasutada Eesti Kaitseväes, teadvustamaks ajateenijast jaoülemate suhtumisest tulenevaid võimalikke tagamaid.	
Võtmesõnad: suhtumine, väärtused, jaoülem, julgeolek, Eesti Kaitseväge	
Võõrkeelsed võtmesõnad: attitude, values, squad leader, security, Estonian Defence force	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Sisejulgeoleku instituudi juhataja	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	3
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	4
SISSEJUHATUS	6
1. VÄÄRTUSTE JA JULGEOLEKU TEOREETILISED KÄSITLUSED.....	9
1.1. Väärtuste teooria ja sotsiaalsete agentide ülevaade.....	9
1.2. Julgeoleku teooriad ja jaoulemate värbamine Eesti Kaitseväge.....	26
2. AJATEENIJAST JAOÜLEMATE SUHTUMISE ANALÜÜS	38
2.1. Ajateenijast jaoulemate suhtumise olemus.....	38
2.2. Faktorite ja sotsiaalsete agentide seosed jaoulemate suhtumises	48
KOKKUVÕTE.....	65
SUMMARY	67
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	69
LISA 1. UURIMISTÖÖS KASUTATAV KÜSIMUSTIK	76

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

ASVAB	- Armed Services Vocational Aptitude Battery. Test, mida kasutatakse USA armees isikkoosseisu ametikohale määramisel.
Fm	- Army field manual.
HQ	- Headquarter.
Jagu	- Maaväe väikseim taktikaline üksus.
Jaoulem	- Jao juht, kasvataja ja õpetaja, kes allub rühmaülemale ja rühmavanemale.
Kompanii	- Pataljonist madalam taktikaline üksus.
KRK	- Kaitseringkond.
KVÜÕA	- Kaitseväe Ühendatud Õppeasutus.
Pataljon	- Kompaniist kõrgem taktikaline väeüksus.
Rühmavanem	- Rühmaülema abi.
Rühmaülem	- Rühma juht, kasvataja ja õpetaja, kes allub kompaniiülemale.
SBK	- Sõduri baaskursus.
SR mudel	- Stiimuli-reaktsiooni mudel.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Pataljonide vaheline jaotus.....	41
Tabel 2. Vanuseline jaotus Kirde Kaitseringkonnas.....	41
Tabel 3. Hariduslik jaotus Kirde Kaitseringkonnas.....	42
Tabel 4. Sooline jaotus Kirde Kaitseringkonnas.....	42
Tabel 5. Faktoranalüüsi tulemus.....	44
Tabel 6. Esimene faktor.....	45
Tabel 7. Teine faktor.....	46
Tabel 8. Kolmas faktor.....	47
Tabel 9. Esimene sotsiaalne tegur.....	52
Tabel 10. Teine sotsiaalne tegur.....	53
Tabel 11. Meedia seotus faktoritega.....	53
Tabel 12. Pere, sõbrad, kool seotus faktoritega.....	54
Tabel 13. Ajateenistusse tulek (t-test).....	55
Tabel 14. Ajateenistusse tuleku olulisuse tabel (t-test).....	55
Tabel 15. Jaoülemate emakeel (t-test).....	56
Tabel 16. Jaoülemate emakeele olulisuse tabel (t-test).....	56
Tabel 17. Kuulumine Kaitseliitu (t-test).....	57
Tabel 18. Kuulumine Kaitseliitu olulisuse tabel (t-test).....	57
Tabel 19. Ajateenijast jaoülemate vanus (korrelatsioonid).....	58
Tabel 20. Hariduse seotus faktoritega.....	59
Tabel 21. Hariduse seotus esimese faktoriga.....	60
Tabel 22. Haridustasemete võrdlus.....	60
Tabel 23. Jaoülemaks saamise seotus faktoritega.....	61
Tabel 24. Jaoülemaks saamise seotus kolmanda faktoriga.....	62
Tabel 25. Jaoülemaks saamise võrdlus.....	63
Joonis 1. Hoiak kui vahendaja.....	17
Joonis 2. Omaväärtuste graafik.....	43

Joonis 3. Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse.....	49
Joonis 4. Suhtumine kaaderkoosseisu.....	50
Joonis 5. Suhtumine jaõulema rolli.....	51

SISSEJUHATUS

Tänases muutunud julgeolekukeskkonnas ei ole suured konventsionaalsed relvakonfliktid enam tõenäolised ning arenema on hakanud uued suunad sõjapidamises, kus peamist rolli mängib see kuidas sõjaväelised juhid mõtlevad. Moodne sõjapidamine on toonud sõjaväelaste argikeelde kasutusse palju uusi sõnu, nagu näiteks kübersõda, neljanda põlvkonna sõda ja neokortikaalne sõda. Tänaseks tuntud sõjapidamismeetodid ja vahendid, nagu kiire manööversõda ja otsustava võidu taotlemine lahingus, on ennast ammandanud ja sõjaväelased peavad õppima sõdima mõistusega.

Uuteks sõjapidamise meetoditeks ja vahenditeks on muutunud inimeste hoiakud ning väärtused. Näiteks neokortikaalne sõda püüab juhtida, kontrollida ja suunata vastase sõjaväeliste juhtide teadvust, suhtumist, moraali ja käitumist neid füüsiliselt hävitamata, kasutades selleks informatsiooni, keelt ning kujundeid. Uute sõjapidamise meetodite eesmärk on alistada vastane ilma võitluseta, oluline ei ole võitluse kui sellise vältimine, vaid oskus suunata vastase käitumist selliselt, et ta otsustaks mittevõitlemise kasuks.

Teema on aktuaalne, kuna väärtuste ja hoiakute uurimisele pööratakse maailmas üha rohkem tähelepanu, sest need võivad olla olulised faktorid teenistusalase suhtumise ennustamiseks. Sellist süsteemset uurimist tänasel päeval Eesti Kaitseväes ei toimu. Eesti riiki raputanud Pullapää kriis ja Venemaa-Gruusia augustisõjas mässama hakanud grusiinide tankipataljon, on vaid üksikud näited, mida avalikus teab. Need juhtumid tõestavad, kui oluliselt mõjutab sõjaväelaste suhtumine terve riigi julgeolekut.

Siinkohal ei tasu kindlasti piirduda vaid sõjaliste näidetega, Eesti Kaitseväe kasvav roll sisejulgeoleku probleemide lahendamisel paneb paratamatul küsima, et mis saab siis, kui peaksid toimuma uus Pronksöö ja tänavale saadetakse korda hoidma

sõjavägi. Kui palju me saame kindlad olla, et mõni ajateenijast jaoülem koos oma jaoga ei keeldu minemast tänavale, et seal korda hoida? Seetõttu on oluline teada, milline on jaoülemate suhtumine Eesti Kaitsevärke ja Eesti Vabariiki.

Kohtudes erinevate pataljonide ajateenijast jaoülematega üle Eesti, võib täheldada, et on teatud grupp ajateenijast jaoülemaid, kes suhtuvad Eesti Kaitsevärke, riigikaitseesse, kaaderkoosseisu ja jaoülema rolli negatiivselt.

Julgeoleku seisukohalt, nagu eelnev näide tõestab, muudab olukorra oluliseks see, et jaoülemale (olenevalt struktuurist) allub kümme ajateenijat, kes igapäevaselt on teenistusalaselt seotud jaoülemaga. Paratamatult jätab jaoülema negatiivne suhtumine jälje ka nende suhtumisse.

Eelnevalt kirjapandud probleem on sundinud töö autorit enda töö eripärast lähtuvalt otsima vastuseid küsimustele: miks ajateenistusse värbamisel ei arvestata noormeeste suhtumisega; miks on teatud jaoülemate suhtumine Eesti Kaitsevärke negatiivne; mis on see, mis mõjutab jaoülemate suhtumist; kas negatiivne suhtumine on „kaasa antud“ perekonnast või tegemist on vastase efektiivse mõjutamisega. Selleks, et nendele küsimustele saada vastuseid, tuleb uurida inimese sügavamaid tasandeid, mis mõjutavad inimest ning hõlmab endas inimeste väärtusi, hoiakuid, tõekspidamisi ja suhtumist.

Magistritöö uurimisprobleemiks on Kirde Kaitseringkonna nelja pataljoni ajateenijatest jaoülemate suhtumine Eesti Kaitsevärke ja riigikaitseesse eeldusel, et jaoülema ametikohale määramisel ei arvestata noormeeste suhtumisega.

Magistritöö eesmärk on analüüsida ajateenijatest jaoülemate suhtumist Eesti Kaitsevärke ja riigikaitseesse, julgeolekut mõjutava tegurina.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade väärtuste teooriast ja sotsiaalsetest agentidest.
2. Anda ülevaade julgeoleku teooriast ja jaoülemate värbamisest Eesti Kaitsevärke.
3. Analüüsida ajateenijatest jaoülemate suhtumise olemust.

4. Analüüsida faktorite ja sotsiaalsete agentide seoseid jaoulemate suhtumisega.

Magistritöö esimene peatükk annab magistritööle teoreetilise raamistiku, tutvustades esmalt väärtuse mõisteid ja erinevaid väärtuste teooriaid, seejärel käsitletakse väärtuste ja hoiakute kujunemist ning selgitatakse nende rolli organisatsioonis ja ühiskonnas. Sammuti antakse ülevaade sotsiaalsetest agentidest ja nende mõjust inimese väärtustele ja hoiakutele. Teoreetilise osa teises osas antakse ülevaade muutunud julgeolekukeskkonnast ja julgeoleku ohtudest ning kirjeldatakse seda, kuidas toimub jaoulemate valik Eesti Kaitseväes.

Töö teine peatükk toetub empiirilisele analüüsile ja annab ülevaate ajateenijatest jaoulemate suhtumisest Eesti Kaitseväkke ja riigikaitse. Peatükis kirjeldatakse töös kasutatud uurimismeetodit, valimit ja selle kujunemist. Magistritöö on oma olemuselt kvantitatiivne uurimus, kus andmestik on kogutud ankeetküsimustike abil ning tulemused on esitatud statistiliste üldistuste kujul.

Enne sisulise osa juurde asumist tahab magistritöö autor tänada Kaitseväe julgeoleku jaoskonna ülemat major Kuldar Kesküla, Kirde Kaitseringkonna psühholoogi nooremleitnant Andres Vegelit, KVÜÕA Humanitaar- ja sotsiaalteadusteõppetooli psühholoogia dotsenti pr Aasa Musta, kaitseväe teavitusosakonna nooremleitnant Kunnar Kukke ja erialaohvitseride baaskursust, kes olid autorile magistritöö koostamisel abiks asjatundlike märkustega.

1. VÄÄRTUSTE JA JULGEOLEKU TEOREETILISED KÄSITLUSED

1.1. Väärtuste teooria ja sotsiaalsete agentide ülevaade

Väärtusuuringute ajaloo alguseks saab pidada antiikajastut. Just antiikajastul kujunes eraldi välja uurimusala aksiolooia. Aksiolooia algus-aastatel oli kõik väärtustega seonduv tihedalt seotud eetikaga ning peamiselt tegeleti hea ja halva mõtestamises. Aksiolooia rajajateks saab pidada selliseid filosoofe nagu Platon, Aristoteles ja Epikurost.

Vana-Kreekat peetakse harilikult lääne kultuuri hälliks. Kreeklaste loodud teadmised ja nende väärtushinnangud moodustavad läänemaailma intellektuaalse tuuma. (Eriksson & Frängsmyr 2004:13) Sellest tulenevalt saame järeldada, et väärtusteadus sai alguse Vana-Kreekast ja selle ajastu filosoofiast.

On tõestatud fakt, et meie väärtused on alguse saanud filosoofiast. Filosoofia hargneb kolmeks põhivaldkonnaks (Gupta 2000:94):

- Epistemoloogia, tegeleb looduse, päritolu, teadmise ja tunnetuse probleemiga.
- Metafüüsika (ontoloogia), tegeleb olemise küsimustega, jumala, elu, hing.
- Aksiolooia või väärtusteadus, tegeleb alljärgnevate valdkondadega:
 - Loogika ehk põhjendatud mõtlemine.
 - Eetika ehk moraalsed väärtused.
 - Teoloogia ehk religioon.

Väärtusteadus ehk aksiolooia on tuletatud kreeka keelsest sõnast *axio*, mis tähendab väärtus ja sõnast *logos*, mis tähendab loogika või teadus. Aksiolooia on väärtusõpetus. (Pomeroy 2005:276)

Õpetusena tekkis aksiolooia 19. saj-i lõpul ja 20. saj-i algul, mis oli teaduslikus mõtlemises pöördeliste muutuste aeg. Keskseks said aja suhtelisuse ja teadusliku tõe

objektiivse tunnetamise küsimused (Albert Einsteini relatiivsusteooria, Max Plancki kvantteooria jms).

Kogu läänemaailmas võib 20. Sajandi lõpul ja selle sajandi alguses täheldada väärtusmaailma muutusi. Seda iseloomustab esiteks üleminek kristlikult eetikalt sekulaarsele, mis on toonud kaasa elu praktilise poole esiletuleku, vähem otsitakse elu mõtet. Teiseks individuaalsete väärtuste esiletõus. Väärtushinnangud on muutunud ka suhtelisemaks, enam pole ühte tõde, mida vanemad lastele õpetasid. (Saks 2009)

Yves Lambert`i väitel tõi moderniseerumine kaasa uued väärtused, millest vahest kõige järjekindlamalt on nõueldud vabadust. Mõttevabadus andis võimaluse usku valida, vahetada, või üldse mitte uskuda. Uute väärtuste eest võitlemine sünnitas mitmesuguseid sotsiaalseid liikumisi (nagu näiteks natsionalism, demokraatia, liberaalis, sotsialism, kommunism, fašism), mis tõi esiplaanile massid ning millest suur osa olid kiriku vastased, vähemalt Euroopas. (Lambert 1999)

Nüüdisajal on väärtuste uurimisel tähelepanu keskmesse tõusnud nende sotsiaalselt normatiivsed aspektid, mis on paljus seotud suurte ühiskondlike murrangutega. Näiteks on tööstusühiskonnast infoühiskonda ülemineku väärtuste süsteem oluliselt teisenenud. (TEA e-entsüklopeedia 2008)

Väärtuste ajaloolisest ülevaatest selgub, et väärtustega on seostatud väga erinevaid valdkondi. Uueks valdkonnaks, mida on hakatud väärtustega seostama, on julgeolek. Tänapäeval on nii era- kui ka riiklik sektor hakanud üha rohkem saama aru väärtuste seotusest julgeolekuga.

Selline uudne väärtuste käsitus, läbi julgeoleku spektri, on viimas meid olukorrani, kus organisatsioonid, värvates endale uusi inimesi tööle või teenistusse, tähtsustavad võrdselt inimeste erialastele teadmistele ja oskustele ka seda, kui võrd värvatava isiku väärtused ühtivad organisatsiooni väärtustega.

Termin väärtus (ladina sõnast valere, mis tähendab „väärt olema“) on äärmiselt paindlik. Mõnikord kasutatakse väärtust kitsalt kui sünonüümi sõnadele hea või

väärtuslik. (Pojman 2005:111) Teinekord kasutatakse seda laiemalt, võttes enda alla sellised sõnad nagu: huvid, rõõmud, moraalsed kohustused, soovid, vajadused, eesmärgid vaatamisväärsused (Hitlin & Piliavin 2004).

Sõnal väärtus on tänapäeval erinevad tähendused, olenevalt kontekstist, kus seda kasutatakse. Väärtus võib kirjeldada sõnu/asju nagu väärt, vajalik, kasulik, või omadusi, mis mõjutavad nende otsustamist. Näiteks majanduses viitab väärtus maksumust, kauba või teenuse eest makstav rahasumma. (McEwan 2001:45-46)

Taoline lai teemakäsitlus tuli selgelt esile siis, kui töö autor luges väärtustega seonduvaid erinevaid teadusartikleid ja raamatuid, mis olid kirjutatud erinevatel ajajärkudel. Analüüsides neid kirjutisi selgus, et väärtusi on läbi aja peetud hoiakuteks, moraaliks, käitumisreegliteks ja traditsioonideks.

Nagu ülalpool kirjutatust järeldeb, oli varasemalt väärtuse, kui mõiste defineerimisega suuri raskusi. Paljud erinevad arusaamad väärtustest löid olukorra, kus iga valdkonnad defineerisid mõistet „väärtus“ oma vaatenurgast.

Maailmas on paljud teadlased defineerinud väärtusi erineva rõhuasetusega. Väärtusi on julgeolekuga hakatud alles hiljuti seostama. Uurimused väärtuste valdkonnas aga näitasid, et julgeolekuga seotud väärtuste definitsiooni puhtal kujul ei ole veel kirja pandud. Kuid oluline ei ole siinkohal väärtus-julgeoleku definitsiooni sõnastus, vaid teadmine, et väärtused toimivad mõjutajatena.

Pidades silmas magistritöö eripära, toob alljärgnevas definitsioonide loetelus töö autor välja kaks definitsiooni väärtuste kohta. Rõhuasetus on väärtustel, kui inimeste käitumise ja suhtumise suunajatel.

Ühiskonnas kehtivad normid on tuletatud ühiskonnas kehtivatest arusaamadest hea ja halva, õige ja väära kohta. Neid üldisi arusaamu kutsutakse väärtusteks. Väärtused on seega kesksed arusaamad sellest, mis on tähtis, väärtused moodustavad standardid, millega mõõdetakse norme. (Hess, Markson & Stein 2000:45)

Ivar Aimre defineerib väärtust konkreetsemalt. Väärtus on ükskõik milline asi, materiaalne või ideaalne, idee või institutsioon, tegelik või kujuteldav, kõik see, mille suhtes inimene võtab hinnangulise seisukoha, mille kohta arvatakse, et see on oluline, etendab elulist rolli, ning selle saavutamine, selle poole püüdlamine või selle tõrjumine on vajalik indiviidile või tervele grupile, ühiskonnale. Väärtused on enamuse poolt heaks kiidetud ja omaks võetud arusaamad sellest, mis on hea ja halb, lubatud ja keelatud, ilus ja inetu, kasulik ja kahjulik. (Aimre 2005:92)

Shalom Schwartz ja Wolfgang Bilsky, kes on uurinud väärtuste erinevaid definitsioone, määratlesid viis kõige rohkem kasutatavat väärtuste omadust (tunnusjoont), mis hõlmavad erinevaid definitsioone. Väärtused on 1) mõisted või tõekspidamised, 2) ihaldusväärsetest käitumistest või lõpptulemustest, 3) ületama eriomaseid ülesandeid, 4) juhivad käitumist ning sündmuste valikut ja hindamist, ning 5) on järjestatavad oma suhtelise olulisuse alusel. (Lilach & Roccas 1992)

Selline lai väärtuste definitsioonide spekter, on üle võetud kognitiivse psühholoogia koolkonnast, kus vaadeldi väärtusi, kui abstraktseid fenomene. Et lihtsustada arusaama väärtustest, koostas töö autor omapoolse väärtuste definitsiooni, kasutades selleks erinevate teadlaste mõisteid väärtustest.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et väärtused on abstraktsed (Macionis & Plummer 2008:134) ja nende olulisus on seotud aga sellega, et nad on alati meiega kaasas ja meie ümber ning kallutavad nõrgalt, kuid alati ja igal pool meie tegevust ja käitumist teatud suunas. Kord juba väljakujunenud väärtuseliste arusaamade süsteem ei ole igavesti püsiv, kuid on vägagi inertne. (Saarniit 1995:20)

Nagu eelnevatest definitsioonidest järeldub, on väärtustel väga oluline roll inimese elus. Kuid kindlasti ei tohiks väärtusi vaadelda ainult üksikisiku seisukohalt. Väärtuste definitsioonidest järeldus, et väärtused on väga olulised ka ühiskonna ja riigi tasandil. Kui analüüsida erinevaid Eesti riigi strateegiaid, siis võib öelda, et riiklikul tasemel panustatakse väga palju ühiskonna väärtuste hoidmisele, kaitsmisele ja arendamisele, sest läbi selle kindlustatakse ühiskonna ja riigi julgeolek.

Riigikaitse, kui ühiseväärtuse puhul, on väga oluline kaitsetahe. Kaitsetahte kasvatamisel mängivad väga suurt rolli just näiteks vabatahtlikud isamaalised organisatsioonid nagu Kaitseliit või Skautide liikumine. Taoliste organisatsioonide liikmetena, saab Eesti kodanik panustada riigikaitse, sest sellised organisatsioonid õpetavad kodanikele vaatama Eesti asjadele läbi riigi julgeoleku tagamise prisma.

Ülalpool kirjutatust selgub, et väärtustel palju erinevaid tasandeid. Ühiskonna, organisatsiooni, indiviidi ja riigi tasandid muudavad väärtuste uurimise keeruliseks. Väärtuste-uurijate seas on tänapäeva väljakujunenud kaks peamist koolkonda, milleks on Roland Ingleharti koolkond ja Clyde Kluckhoni koolkond. Roland Inglehart ja tema koolkond käsitlevad väärtusi, kui indiviidi reaktsiooni teda ümbritsevale keskkonnale.

Väärtused formeeruvad varajases eas sotsialiseerumise käigus. Ingleharti järgi kajastub ühiskonna sotsiaal-majanduslik seisund ka vastava generatsiooni väärtustes. Näiteks vaestemate majanduslike võimalustega ühiskonnas on olulised niinimetatud puudusväärtused nagu jõukus ja muu selline. Ühiskonna majandusliku seisundi paranedes nende väärtuste olulisus langeb, asendudes selliste väärtustega nagu sõbrad, huvitav elu, puhas keskkond ja muu selline. (Kalmus & Vihalemm 2004:31)

Eelpool lõigus on Inglehart lähtunud faktist, et väärtustatakse seda, mida ei ole. Lauristini ja Vihalemma sõnul on vajadus seisund, mille on esile kutsunud teatud tingimuste puudumine, mis kindlustaksid subjekti bioloogilise, vaimse ja sotsiaalse olemasolu ning arengu, ja mis seetõttu ajendab teda tegutsema puuduoleva saavutamiseks (Vadi 2000:92). Inglehart tegeles väärtuste uurimisega võttes aluseks Abraham Maslowi sotsioloogiliste ja bioloogiliste vajaduste liigituse ehk inimvajaduste hierarhiaga.

Võttes aluseks Inglehart teooria võime järeldada, et väärtuste uurimisega on võimalik teada saada, millest ühiskonnas puudust tuntakse. Peamiselt peetakse oluliseks neid ressursse, mida ühiskonnas napib. Tõmmates paralleele vajaduste ja jaoulemate suhtumise vahel, võib jõuda huvitavale järeldusele.

Näiteks jaoülemate suhtumine Eesti Kaitseväge ja riigikaitse, võib olla seotud perekonna majandusliku toimetulekuga. Kui me võtame aluseks selle, et jaoülem on kasvanud perekonnas, kus väärtustatakse kaitseväge ja riigikaitset, võib konkreetse jaoülema suhtumine olla ikkagi negatiivne. Võrreldes näiteks reameestega on jaoülemate teenistusaeg kolm kuud pikem. Kuna perekond aga vajab rahalist toetamist, siis kolme kuu võrra pikem teenistus, võib jaoülemas kutsuda esile negatiivse suhtumise.

Kluckhoni koolkond käsitleb väärtusi kui abstraktsiooni, kultuuri elementi. Sellest kontseptsioonist on oma väärtuste mõõtmise süsteemi puhul lähtunud ka Milton Rokeach. Rokeach vaatab väärtusi kui sõltumatut fenomeni, ühendamata üksikuid väärtusmõisteid mingiks süsteemiks. Väärtused on ettekujutus ihaldusväärsest (Rokeach 1973:10), mis ei pruugi otseselt väljenduda inimese käitumises. (Kalmus & Vihalemm 2004:31)

Rokeach tõi väärtuskäsitluse sisse terminaalsete (lõppväärtused) ja instrumentaalsete (vahendväärtused) väärtuste mõisted (Rokeach 1973:11-12). Terminaalsed väärtused on väärtused iseeneses nagu rahu maailmas, tõeline sõprus, riigi julgeolek, sisemine harmoonia, armastus, kaunismaailm, meeldiv elu, huvitav elu. Instrumentaalsed väärtused on rohkem vahendid soovitava lõpp-seisundi saavutamiseks: ausus, õiglus, puhas keskkond, tehnika areng, jõukus, tervis, võimu omamine (Kalmus & Vihalemm 2004:31-32), julgus ja kuulekus.

Näiteks ajateenijast jaoülemate puhul on oluline eristada terminaalset väärtusi instrumentaalsetest väärtustest. Nii on meil võimalik teada saada, mida tahetakse saavutada ja milliste vahenditega see saavutatakse. Kui me käsitleme riiklikku julgeolekut, kui terminaalset väärtust, siis selle saavutamiseks on vaja mitut instrumentaal väärtust, nagu ausus, julgus, kuulekus.

Väärtusi saab liigitada mitmel viisil. Võttes arvesse magistr töö eripära, juhib töö autor alljärgnevas E. Ahlmani väärtuste liigituses tähelepanu sotsiaalsetele väärtustele. Just sotsiaalsetel väärtustel on kandev osa selles, et kodanikust kasvaks isamaalisi väärtusi hindav inimene.

Järgnevaks toob töö autor ära Erik Ahlmani esitatud väärtuste liigituse: 1) hedonistlikud väärtused (õnn, heameel, rõõm, nauding, meelelisus), 2) vitaalsed väärtused (elu, tervis, tahe, valmisolek), 3) esteetilised väärtused (ilu, ülevus, meeldivus, looming), 4) intellektuaalsed väärtused (tõde, teadmine, tarkus, koolitus, õpetus, teadus), 5) usulised väärtused (usk, lootus, pühadus, halastus), 6) sotsiaalsed väärtused (altruism, sõprus, armastus, truudus, vabadus, vendlus, au, isamaalisus, turvalisus), 7) võimuväärtused (jõud, võim, rikkus, raha, võit), 8) õigusväärtused (õiglus, inimõigused, võrdsus, seaduslikkus), 9) eetilised väärtused (headus, moraalne õigus). (Tiko 1997:16)

Täna võib nendele väärtustele lisada: 1) ökoloogilised väärtused (keskkonna puhtus, elamiskõlblikkus ning ilu), 2) MINA-kesksed väärtused (eneseväärikustunne, isekus) (Tiko 1997:16).

Väärtuste liigitust, kui sellist, inimene teadma ei peagi, kuna see tema maailmapilti väga ei mõjuta. Mida aga inimene peab tegema, on see, et ta väärtused enese jaoks lahti mõtleks ja avastaks. Alles siis kajastuvad väärtused inimese suhtumises ja käitumises.

Väärtuste lahti mõtestamise ja avastamise, riigikaitse seisukohalt, muudab keeruliseks fakt, et kaitsekontseptsioonid Eesti ühiskonnas pidevalt muutuvad. Pidevad muutused ei loo ühtset arusaama kaitsetahtest, kui ühiseväärtusest. Seega rääkides ajateenijast jaoulemate suhtumisest, saame aru, et nende suhtumine on tulenenud sellest, millises väärtussüsteemis nad üles on kasvanud.

Suur hulk väärtusi moodustavad väärtussüsteemi, kus väärtused on järjestatud hierarhiliselt (Aimre 2005:92). Reaalsed väärtussüsteemid on segatud ja puhtad väärtussüsteemid eksisteerivad vaid teadvuses, kui ideaaljuhud (Grondona 2002:44).

Väärtussüsteemi saab defineerida, kui õpitud printsiipide ja reeglite kogumit, et aidata valida alternatiivide vahel, teha otsuseid ja lahendada konflikte. Inimesed püüavad säilitada ja omandada seda, mida nad väärtustavad või mida peavad ühiskonnas väärtustatuks. (Talur 2006)

Väärtussüsteemid (ühiskondlikud, grupilised, rahvuslikud ja individuaalsed) on olemas sõltumata sellest, millise ühiskonnatüübiga (traditsiooniline või industriaalne, totalitaarne või demokraatlik) või arengutasemega on tegemist. (Aimre 2005:92)

Sõltumata sellest, kas inimene seda süsteemi endale täielikult teadvustab või mitte, käitub ta instinktiivselt selle järgi (Aimre 2005:93). Inimesed ise kuuluvad oma väärtushinnangute põhjal mingisse rühma, jäävad mingist rühmast välja, või vastanduvad mingile rühmale (Talur 2006).

Väärtushinnangutest tulenevalt teeb inimene igapäevaselt valikuid ja otsuseid. Näiteks hindame asju ja suhteid, hindame inimesi tähtsateks ja tähtsusetuteks. Ajateenistusse tulevate noormeeste väärtushinnangud kujunevad vastavalt sellele, millised on tema vanemate väärtushinnangud. Kui noormees tajub, et tema vanemad ei väärtusta näiteks Eesti Kaitseväge, siis ta järgib suurema tõenäosusega vanemate eeskujut.

Nüüd, kus me teame, et väärtushinnangute väga oluliseks mõjutajaks, on teiste inimeste eeskujut, saame teha järelduse, et julgeoleku sisukohalt on oluline, et ajateenijast jaotulemad saaksid võtta endale eeskujut rühmaülema, kes väärtustab neid väärtusi, mis on olulised kaitseväge ja riigikaitse seisukohalt. Sama järeldus kehtib ka reameeste osas, et ka nemad saaksid võtta omale eeskujut jaotulema, kes väärtustab kaitseväge ja riigikaitset.

Igal indiviidil on talle ainuomane väärtuste hierarhia, kuigi taoline väärtustehierarhia on täiskasvanud inimesel suhteliselt püsiv, võib väärtuste järjekord hierarhias aja jooksul märkimisväärselt muutuda (Krips 2010:16).

Nooruses minapildi kujunedes omandatud fundamentaalsetel väärtustel on tendents püsida terve elu jooksul, ka siis kui ümbritsev ühiskond muutub. Kahtlemata võivad inimesed elu vältel oma väärtusi ümber hinnata, kuid paljudel jäävad need põhilises osas samaks. (Altnurme 2005:12)

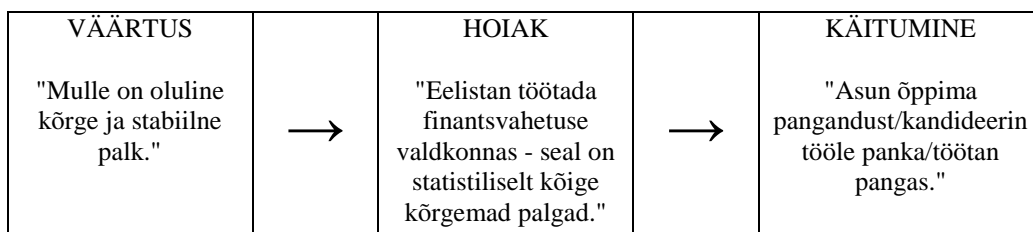
Eelnevalt kirjutatu tõestab selgelt, et autoriteetne jaotulem võib muuta reameeste väärtusi nende väärtuste hierarhias. Väga hea oleks, kui muutused toimuvad

kaitsevæele positiivses suunas, kuid arvestama peab ka negatiivsete muutustega. Otsides vastuseid sellele, miks näiteks mõnedel jaotlematel on tekkinud konflikt osade jaoliikmetega, siis ühe võimaliku põhjusena võib näiteks olla, et jaotlem on hakanud jaoliikmetele peale suruma neile vastuvõetamatuid väärtusi. Sellise mõjutamise korral on tekkinud väärtuskonflikt.

See, et inimestel on erinevad väärtushierarhiad, et üks eelistab üht asja ja teine teist, on loomulik. Kui üks indiviid aktsepteerib teise indiviidi õigusi tema oma väärtustele, siis väärtuskonflikte ei tekki. Väärtuskonfliktid tekivad siis, kui üks pool (indiviid või grupp) nõuab teiselt poolelt (indiviidilt või grupilt), et too (nood) oma väärtusi muudaks. (Krips 2010:16)

Ka väärtuskonflikti puhul tuleb eristada indiviidi- ja ühiskonna tasandit. Indiviid ei pruugi väärtustada seda sama, mida väärtustab ühiskond tervikuna või samas ulatuses (Kagadze & Kullasepp 2005:6). Indiviidi väärtused on valikute alused (Jaakson & Vadi 2006:8). Individuaalsed väärtused on indiviidi uskumused ja hoiakuid (Kasearu 2009:4).

Väärtuste ja tõekspidamiste mõju käitumisele vahendavad hoiakud (vt joonis 1) (Vadi 2000:86). Kuid oluline on siinjuures mõista, et väärtused erinevad üldistest tõekspidamistest, mis väljendavad inimese arusaama sellest, kuidas maailm toimib. Näiteks on tõekspidamine mõte, et kõike saab raha eest osta, kuid sellest mõttest arusaamine ei tähenda veel, et inimene kohustub selle idee järgi käituma (Realo, Schmidt & Vadi 2002:237).

Joonis 1. Hoiak kui vahendaja (allikas: Talur 2006)

Teisi sõnu, inimene võrdleb tegelikkust oma väärtustega ning kujundab seejärel hoiaku. Seega saame väita, et vajadused (Sõerd 1992:52), väärtused, hoiakud ja käitumine võimaldavad selgitada inimese kavatsetavat käitumist. (Vadi 2000:90)

Hoiak on suhteliselt püsiv ja üldine suhtumine mingisse nähtusesse. Ta hõlmab tõekspidamisi, tundeid ja käitumist. (Brother, Gerow, Newell 1989:472) Hoiaku põhisisu võtab inimene üle ümbritsevast keskkonnast, eriti tema jaoks autoriteetsetelt inimestelt. (Sõerd 1992:52)

Seega, kui jaoülem on reameestele autoriteediks, siis võetakse temalt üle nii mõnedki hoiakud oma käitumisrepertuaari. Praktika on näidanud, et sellises situatsioonis, ei ole vahet, kas hoiak on negatiivne või positiivne. Tugeva autoriteediga jaoülema suhtumise mõju süvendab veel seegi, et talle on antud seaduslik võim mõjutada oma jao liikmeid.

Kui jaoülem on negatiivse suhtumisega riigikaitseks, siis oma otsuste tegemisel, lähtub ta oma tõekspidamistest ja väärtustest, millele vastavalt kohtleb ka oma alluvaid. Siit järeldubki jaoülemate suhtumise olulisus julgeolekule, sest kui rühma juhtkond ei suuda näha selliseid ohumärke, siis jaoülema negatiivse suhtumise tulemusel, võib kogu jaoliikmete suhtumine muutuda negatiivseks.

Hoiakud on kaalutletud otsused, mis on suunatud inimeste, sündmuste või objektide vastu ja need võivad põhineda tõekspidamistel või tunnetusel, käitumuslikul kavatsusel ja mõjul (Eagly, Chaiken ref Nowicki 2008).

Gordon Allport`i arvates koosneb hoiak kolmest tasandist (Rogers 2003:177):

- kognitiivne tasand – inimeste arusaamad ja uskumused mingi objekti kohta;
- emotsionaalne tasand – inimese suhtumine ja emotsionaalne reaktsioon mingi objekti suhtes;
- käitumuslik tasand – inimese varasem käitumine ja soov käituda teatud objekti suhtes.

Tasandeid, kus hoiakud võivad rolli mängida, on palju. Nagu eelnevast loetelust järeldub, on hoiakutel kolm mõõdet, mis toimivad eritasanditel ja annavad oma osa

ühtsesse tervikusse. Eelnevalt väljatoodud erinevad tasandid oma rõhuasetuselt, kuid hoiaku kui terviku kujunemisel on need kõik olulised (Hayes 2002:92).

Smith, Bruner ja White tegid vahet inimestel olemasolevate ja tegelikult väljendavate arvamuste vahel. Hoiakute väljendamine toimub nende arvates sotsiaalsete strateegiate kohaselt ja toimib sotsiaalsete piirangute all. Kuigi hoiakute väljendamine on inimeste tõeliste hoiakutega seotud, ei pruugi need täpselt samad asjad olla. Inimeste arvates on neil olevad hoiakud peamiseks tegelikkuse käsitlemise vahendiks. (Pihlak 2005:13)

Smith, Bruner ja White väitsid, et hoiakud näivad aitavat objekti väärtuste hindamisel, sotsiaalsel samastumisel ja alateadlike motiivide integreerimisel väliste tingimustega. (Pihlak 2005:13)

Hoiaku kujunemise teooriad väidavad, et hoiaku kujunemises osalevad mitmesugused alusmehhanismid nagu sotsiaalne samastumine, modelleerimine, ja tutvus ning enesetaju (Hayes 2002:112).

Näiteks negatiivne suhtumine Eesti Kaitseväge, mõjutab julgeolekut ja viib teenistusalase lohakuseni. Lisaks on risk, et tekib juurde negatiivse suhtumisega teisi jaoülemaid ning teenistusalaseid ülesandeid mitte korralikult täitvaid reamehi. Tuginedes isiklikele kogemustele, võib töö autor väita, et negatiivsed hoiakud ei ole aidanud kaasa jaoülematel ülemaks olemise protsessile. Kui rühmajuhikond sellele ei reageeri, siis taoline negatiivne suhtumine süveneb aina rohkem.

Seega on inimese hoiakutel oluline roll, kuna hoiakud aitavad mõista ja kohaneda keskkonnas. Sellest tulenevalt saame väita, et teades ja tundes indiviidide hoiakuid loome eelduse, et on võimalik inimese käitumist prognoosida ja mõjutada, mis omakorda on julgeoleku seisukohalt väga oluline.

Võttes aluseks magistritöö väärtuste ja hoiakute osa, leiab töö autor, et ajateenijast jaoülemate suhtumine (negatiivne) Eesti Kaitseväge ja riigikaitssesse mõjutab järgmisi kaitsevägega seonduvaid tegevusi, mille tagajärjed ohustaks julgeolekut:

1) jaoliikmete negatiivne mõjutamine, 2) teenistusalane lohakus, 3) jao liikmete eest mitte hoolitsemine, 4) tahtlik kaitseväge vara ja isikkoosseisu kahjustamine.

Eelnevalt nimetatud julgeolekut mõjutavad tegurid, võivad olla tingitud erinevatest asjaoludest, kuid töö autor pakub välja omapoolse nägemuse, mis on kujunenud teenistuses oldud aastate jooksul ja leidnud kinnitust käesolevas magistritöös: 1) ajateenijast jaoülemade senised väärtused ei ühti kaitseväge väärtustega, 2) kaitseväge ja riigikaitsega seonduv ei paku huvi jaoülemale 3) rühma juhtkond peaks looma eeldused jaoülemate sulandumiseks militaarsesse keskkonda, 4) ootuste mitte täitumine.

Kokkuvõtvalt võib väita, et peamiseks ja otseseks teguriks, mis ajateenijatest jaoülemate suhtumist kujundab, on peamiselt sulandumine militaarsesse keskkonda ja sõjaväeliste väärtuste omaks võtmine. Jaoülemate eelnevad hoiakud, väärtused ja sotsiaalne taust mõjutavad jaoülemate suhtumist kaudselt.

Nagu varasemast kirjutatust selgus, on jaoülemate suhtumise kujunemise aluseks, Eesti Kaitseväge ja riigikaitse, nende varasemad hoiakud ning väärtused. Jaoülemate suhtumine sõltub väga paljuski sellest kes, mis ja kuidas seda mõjutavad. Jaoülemate suhtumise mõjutajatena mängivad väga suurt rolli pere, kool, sõbrad ja meedia.

Perekond, kool, sõbrad ja meedia toimivad kui sotsiaalsed agendid õpetades inimestele norme ja väärtusi (Fuchs 2003:29-30). Väärtused, nagu ka normid ja erinevad ühiskondlikud rollid, omandatakse sotsialiseerumise käigus, milles valdavalt eristatakse kolme etappi (Allaste 2008):

- esmane sotsialiseerumine leiab aset kodus, kus omandatud väärtused ja maailmanägemus on lapsele ainuõiged – tal puuduvad kogemused või teadmised selles osas, et asjad võiksid mingil muul viisil korraldatud olla;
- teise sotsialiseerumise käigus omandab inimene üldisemaid ühiskondlikke reegleid ja hoiakuid;
- kolmas sotsialiseerumine kestab elu lõpuni. Inimene omandab üha uusi rolle, kohandub erinevate normidega, muudab oma suhtumisi ning ilmselt ka väärtusi.

Sotsialiseerumine on pidev protsess, kus inimesed õpivad erinevaid oskusi, teadmisi, väärtusi, motiive ja rolle lähtuvalt sellest millisesse inimeste gruppi või ühiskonda nad kuuluvad (MacCoby 2007:13). Sama protsessi läbi õpib inimene tundma ennast, oma sotsiaalsed mina, areneb välja arusaam sellest, kes ta on ja milline ta on (Hess, Markson & Stein 2000:69).

Sotsiaalsus iseloomustab emotsionaalset, mitteinstrumentaalset suhet indiviidide vahel, kes peavad end sõpradeks. Sõpradel on ühised ideed, huvid, hoiakud ja väärtused, nad suhtlevad omavahel nagu võrdne võrdsega (Krips 2010:228-229).

Isikute sotsiaalne päritolu on väga oluline, kuna sellest tulenevad nende sotsiaalne hoiak, sotsiaalsed tajud, mõtlemisharjumused ja tegevusmoodused. Selle baasil kujuneb noorte väärtusmaailm. (Dsiss & Kenkmann 2005:12)

Kuna väärtushoiakud kujunevad lapse- ja noorukieas, on just lasteaiale ja koolile pandud vastutus ühiskonnale oluliste väärtuste edasikandmise eest. Muidugi kõige suurem vastutus on kodul. (Sutrop 2009:53)

On täiesti mõistetav, miks Inger Kraav väidab Õpetajate Lehes (22.06.2001), et Eesti pedagoogilises kultuuris valitseb ettekujutus, et kool peab õpetama ja kodu kasvatama.

Arvukad uurimused nii meil kui mujal on kinnitanud, et keskkond, kus laps on kasvanud, on üks määravamaid faktoreid tema hilisema elutee kujundajana. Kõige otsesemalt väljendub see noorte haridusplaanides ja nende realiseerimises: mida kõrgem on vanemate haridustase, seda kõrgemale seatakse ka enda hariduslatti, ja mida madalam, seda madalamaga ka ise rahuldutakse. (Dsiss & Kenkmann 2005:12)

Siin kohal peab töö autor oluliseks selgitada hariduse ja kooli tähtsust Eesti ühiskonnas. Kusjuures käesoleva töö raames juhib töö autor tähelepanu asjaolule, et kuigi üldsus on harjunud mõistma sõjaväge kui organisatsiooni, kus toimub vaid sõjaline väljaõpe, siis tänases ühiskonnas toimib sõjavägi kui kool, kus õpitakse sõjaväelise sisekorra ja väljaõppekorralduse alusel.

Sõjavägi on sotsiaalne institutsioon, kus ei toimu ainult õppimine, sotsiaalne- ja kognitiivne areng. Sõjaväes kujunevad noormeestel hoiakud neid ümbritsevasse inimestesse ja kaitsevärke. Sõjaväeline koolitus kujutab endast teatud mõttes koormust, millega noormehed peavad nii vaimselt kui käitumuslikult kohanema.

Peamiseks probleemiks tsiviil-haridusmaastikul on see, et Eesti taasiseseisvumise järel kujunes välja arusaam, et hariduse eesmärgiks on väärtustada selliseid väärtusi, mis tagavad majandusliku jõukuse ja edu, mistõttu inimese arengule tähelepanu ei pööratud. (Pöder, Sutrop & Valk 2009:10)

On üldlevinud arusaam, et hariduse kaudu edastatakse väärtusi. Selle seisukoha puhul ei ole tegemist mingi konkreetse väärtuskasvatuse käsitlusega, sest see ei selgita, milliseid protsesse väärtuskasvatus hõlmab, vaid see on lihtsalt üks viis, paraku küllalt tulutu, kuidas väärtustest rääkida. (Haydon 2009:25-44)

Seega peame mõistma, et väärtuste õpetamine ei oleks nende „peale surumine“, mis tavaliselt ei õnnestugi. Väärtuste õpetamine koolis on enne kõige väärtuste teadvustamine, „mis on meile tähtis“. See tähendab väärtuste olemuse selgitamist inimesele. (Krips 2010:292)

Nagu magistritöö eelpool kirjutatud järeldus, võib selline väärtuste „peale surumine“ tekitada väärtuskonflikti. Töö autor ei näe siinkohal peamiselt ohtu negatiivse suhtumisega jaoülemate osas, vaid just nende jaoülemate osas, kellel on väga tugevad isamaalised väärtused. Kui taolise jaoülema jaoks peaks olema reamees, kes ei vasta jaoülema väärtuste skaalale, siis võib tekkida oht, et soovides alateadlikult head, hakkab jaoülem oma alluvat „kasvatama“. Ta hakkab peale suruma väärtusi, mida reamees ei taha omaks võtta.

Võttes arvesse hariduse tähtsust, kui suhtumise mõjutajat, võiks näiteks jaoülema ametikohale määramise üheks eelduseks olla ka see, et noormees on läbinud vabatahtlikud riigikaitse tunnid gümnaasiumis. Just vabatahtlikul riigikaitse koolitusel osalemine, on üks parimaid näiteid sellest, et noormees tahab teenida ja kaitsta oma kodumaad. Seal õpitu aitab tal mõista, kuidas isamaalisi väärtusi tuleks edasi anda ka teistele jaoliikmetele.

Analüüsidest perekond, kool, sõbrad teooriat seisukohast kui ajateenijast jaoülemate suhtumise mõjutaja, võib järeldada, et väide, nende mõjuvõimukohta peab paika. Pere, sõprade ja kooli sotsiaalne surve mõjutab jaoülemate suhtumist. Järgnevas analüüsis magistritöö autor meedia mõju inimestele.

Praegune ajastu on meedia ajastu (Hakanen & Wells 1997:xi). Meedia mängib meie elus väga tähtsat rolli. Meedia aitab rahuldada meie kahte vajadust info vajadust ja pakub meelelahutust. (Katz 2010:1) Meedia mõjukust illustreerib tõik, et kui ühelt Ameerika kindralilt küsiti, millal lõppeb sõda Iraagis, vastas ta, et siis, kui CNN seda ütleb (Mägi & Vitsut 2008:59).

See, kuidas meedia kajastab Eesti Kaitseväge ja riigikaitset, mõjutab oluliselt ajateenijate hoiakuid kaitseväega seonduvasse. Meedias kajastust leidnud arvamusiidrite negatiivne suhtumine kaitseväge suhtes, jätab oma jälje ka ajateenistusse tulevatele noormeestele.

Näiteks mõned aastad tagasi toimunud suur väitlus teemal, kas Eesti peaks valima reservarmee või kutseliste armee vahel, viis selleni, et kasvas massiliselt ajateenistusest kõrvalehoidjate arv. Mille peamiseks põhjustajaks oli see, et meedias kuvati ajateenistusest pilt, kui pealesurutud tegevusest. Lisaks kõrvalehoidmisele võis erinevatest meediaväljaannetes lugeda artikleid ja kommentaare, milles noormehed väitsid, et ajateenistus on ajaraiskamine.

Suurem osa meediateooriast seostub nii ühiskonna kui kultuuriga üheskoos. Käsitledes meediat peamiselt meedia sisu tasandil, eeldame, et meedial on märkimisväärne mõjupotentsiaal, kuid sotsiaalseid muutusi põhjustavad peamiselt konkreetsed ideed ja väärtused, mida meedia oma sisus kannab, sõltumata sellest, kes meediat omab või kontrollib. (McQuail 2000:55-56)

Iga päev puutub inimene kokku mõjutamisega. Ka meedial on väga tähtis osa inimeste hoiakute, suhtumise ja/või käitumise kujundamisel. Iga meediasõnumi ülesandeks on informeerimine ja selle kaudu veenmine, et auditooriumi tegevust, hoiakuid või arvamust suunata/muuta. Mida noorem ja kogenematum on inimene,

seda kergem on teda veenda, et väidetu ongi tõde ega vaja argumenti.
(Kask 2005:46)

Kui nüüd vaadata millises vanuses noormehi võetakse ajateenistusse, siis on see vanuse vahemik 18-26 aastat. Reeglina moodustab peamise vanuse grupi 18-23 aastased noormehed, kelle maailmapilt on alles välja kujunemas. Seega võttes arvesse eelpool kirjutatud, on ajateenistusse tulevad noormehed küllaltki kergesti mõjutatavad meedia poolt.

Selleks, et vältida väliseid mõjutusi, võiks kaitseväes kaaluda niinimetatud poliittundide sisseviimist. Magistritöö kirjutamise ajal suhtles töö autor erinevate tasandite sõjaväeliste juhtidega ja enamik nendest kinnitas poliittundide vajalikkust. Taoliste tundide läbiviimist nähti, kui teatud mõttes julgeoleku riskide maandamist.

Kindlasti ei tohiks siinkohal lasta ennast segada poliittunni nimetusest, sest mehed, kes on teeninud endises Nõukogude Liidu armees seostavad poliittunde, kui loenguid, kus tehti ajupesu ja ülistati nõukogude aegseid väärtusi. Poliittundide all peab tööautor silmas enne kõige meedias kajastatavate Eesti jaoks oluliste või probleemsete uudiste lahti seletamist ja tegelike põhjuste välja toomist.

Raamatu Media Knowledge autorid toovad kasutusse mõiste kriitiline kodanik. Autorid juhivad inimeste tähelepanu sellele, et kodanikud peavad suhtuma kriitiliselt igapäeva meediasse ja alati eneselt küsima, kas see, mida meedia toodab on tõsi.
(Reilly, Schwoch & White 1992:x-xi)

Selleks, et mõista meie ümber toimuvat paremini ja seda, kuidas meedia inimesi ning nende väärtusi, hoiakuid ja suhtumist mõjutab, peab esmalt eneste jaoks seletama lahti, kuidas meedia toimib/töötab.

Ajalooliselt on meedia jagunenud kaheks: trüki- ja elektrooniline meedia. Trükimeedia on: ajakirjad, ajalehed, välistendid, otsepostitus. Elektrooniline meedia on: televisioon, raadio, internet, mobiiltelefon. (Katz 2010:2)

Kommunikatsiooniteooria klassikaline mudel on stiimuli-reaktsiooni mudel (SR-mudel). Idee pärineb vene psühholoogilt Ivan Pavlovilt, kes koertega katseid tehes avastas, et tema katsealused reageerivad kindlatele signaalidele. SR-mudeli järgi saadab kommunikaator (massiteabevahend) välja stiimuli, mis jõuab retsiptindini ja kutsub esile reaktsiooni. (Palmaru 2003:22)

Kui eristada võimalikke valdkondi, millele meedia võib mõjuda, siis need on: käitumine, teadmine, arvamus või hoiak, emotsioonid, psüühika, füüsiline keskkond (unehäired, silmade kahjustus). Aga taoline range klassifitseerimine pole sageli mõttekas, sest need valdkonnad ei ole üksteisest sõltumatud. (Klemm & Korts 2010:27)

Mõjutamine toimubki suures osas hinnangu andmise kaudu: õige/vale, hea/halb jne. Mismoodi sõnumit/infot inimeseni viia, sõltub mitmest asjaolust, eelkõige saatja ja vastuvõtja(te) kultuuritaustast ja teadmistest. Ebaeetiliseks muutub aga mõjutamine siis, kui näiteks pakutava neutraalseid omadusi kujutatakse positiivsena, negatiivsed omadused vaikitakse aga sootuks maha jms. Sel juhul on tegemist manipuleerimisega, fakte suvaliselt kasutades mõjutatakse inimesi soovitud suunas. (Kask 2005:46-48)

Michael Ray kirjeldab meedia mõju, kui protsessi, järgnevalt. Mõju on selline protsess, mis viib kognitiivselt õppimiselt afektiivse vastuseni (hoiak, arvamus, meeldimine) või liikuma paneva mõjuni (tegevus või käitumine) (Ray 1973:147-176). McQuaili liigitab meedia mõjusid kui ettekavatsetud ja ettekavatsemata ning pika- ja lühiajaliste mõjudena (Opermann 2009:7).

Analüüsid meedia teooriat seisukohast kui ajateenijast ja oülemate suhtumise mõjutaja, võib järeldada, et väide, meedia mõjuvõimukohta peab paika. Teadmine, kuidas sotsiaalsed agendid mõjutavad suhtumist, on oluline informatsioon, kuna see annab väeüksustele võimaluse töötada välja vastumeetmete kogum.

Näiteks kriisiolukorras, kus meediasse lekitatakse meelega valet informatsiooni, mida kaitsevagi ei suudeta kontrollida, võib ühe kaitse meetmena olla näiteks valeinformatsioonile ligipääsu piiramine. Seeläbi hoitakse ära kuulujuttude ja

valeinformatsiooni levik väeüksuse siseselt. Teiseks võimaluseks oleks selgitustöö, kus reamehed ja jaoülemad saaksid teada probleemide õigeid põhjuseid.

Võttes aluseks magistritöö sotsiaalsete agentide osa, leiab töö autor, et ajateenijast jaoülemate suhtumine (negatiivne) Eesti Kaitseväge ja riigikaitseesse mõjutab järgmisi kaitsevägega seonduvaid tegevusi, mille tagajärjed ohustaks julgeolekut: 1) kaitsevägele ja riigikaitsele meedias negatiivse hinnangu andmine, 2) tahtlikult teenistusest kõrvale hoidmine (sõbrad), 3) rühmajuhtkonna halvustamine meedias ja omavahel, 4) rühmajuhtkonda pilavate piltide ülesse laadimine internetti.

Eelnevalt nimetatud julgeolekut mõjutavad tegurid, võivad olla tingitud erinevatest asjaoludest, kuid töö autor pakub välja oma poolse nägemuse, mis on kujunenud teenistuses oldud aastate jooksul ja leidnud kinnitust käesolevas magistritöös: 1) ajateenijast jaoülema isikuomadused (ei ole juhi tüüpi), 2) kaitseväge ja riigikaitset halvustav meedia kajastus, 3) eelnev elukogemus, 4) pettumine jaoülema rollis.

Kokkuvõtvalt võib väita, et peamiseks ja otseseks teguriks, mis ajateenijatest jaoülemate suhtumist mõjutab, on ennekõike kõigi sotsiaalsete agentide koosmõju.

Magistritöö esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade väärtuste teooriast ja sotsiaalsetest agentidest. Magistritööst selgub, et jaoülemate suhtumine Eesti Kaitseväge ja riigikaitseesse, on seotud väärtuste ja hoiakutega. Kui väärtused on kesksed arusaamad sellest, mis on tähtis, siis hoiakud seevastu toimivad kui väärtuste mõju vahendajatena inimese käitumisele. Perekond, kool, sõbrad ja meedia, toimivad kui sotsiaalsed agendid, õpetades inimestele norme ja väärtusi, ning on inimese suhtumise ühed suurimad mõjutajad.

1.2. Julgeoleku teooriad ja jaoülemate värbamine Eesti Kaitseväge

Julgeoleku uurimise peamiseks probleemiks tänapäeval on saanud suutmatus defineerida, mis on julgeolek (Croft, James, Morgan & Terriff 1999:1). Järgnevas toob magistritöö autor välja kolm definitsioonid julgeoleku kohta.

Julgeolek objektiivses mõttes mõõdab ohtude puudumist meile olulistele väärtustele ja subjektiivses mõttes on julgeolek hirmu puudumine, et antud väärtusi võib üldse rünnata (Wolfers 1962:150).

Julgeolekut võib defineerida kui võimekust vastu seista välisele agressioonile (Luciani 1988).

Julgeolek on iseenesest sõjaohu puudumine koos suhteliselt kõrge ootusega, et sõjalise ohu tekkimisel ei saada lüüa (Bellamy 1981:102).

Barry Buzan on oma raamatus *People, States & Fear* toonud välja 12 erinevat julgeoleku definitsiooni ja neid analüüsinud. Analüüsi lõpuks jõudis Buzan järeldusele, et julgeolekut ei ole võimalik defineerida, sest kuna definitsioon väldib ühte või enam olulist küsimust. Samas väidab Buzan, et julgeoleku puhul on erinevalt definitsioonist palju tähtsam püüdlus, et saada ohtudest vabaks. (Buzan 1991:18)

Kaitseväes nähakse julgeolekut, kui kaitsevalmiduse tagamise alust. Võimekust kontrollida erinevaid ohtusid, mis võivad kahjustada kaitsevalmidust, tagatakse kaitseväes läbi erinevate kaitse ja ennetus meetmete. Ohtude liigitusel kaitseväes jagatakse ohud kaheks teguriks, milleks on välis- ja sisetegurid.

Välisteguriteks on näiteks erinevate riikide luureteenistuste ja meedia suunatud tegevused Eesti kaitsevõime kahjustamiseks. Siseteguriteks on näiteks kaitseväe teenistujate tegevus ja tegevusetus, millega kahjustatakse kaitsevalmidust organisatsioonis sees poolt. Rääkides ajateenijast ja oülemate suhtumisest, kui julgeoleku mõjutavast tegurist, siis kaitseväe ohtude liigitusel, saame suhtumise paigutada siseteguriks, mida on võimalik väliste teguritega mõjutada.

Rahualal on kaitseväes vastuluure-alane tegevus piiratud ja seda teostab riigis Kaitsepolitseiamet ning väljaspool Eesti piiri Teabamet. Kaitseväe ülesanne on toetada oma tegevustega julgeolekuasutuste tööd läbi kaitseväe julgeolekuluure kogutud informatsiooni.

Julgeolekuluure on luureandmed salaluure, sabotaaži, õõnestustegevuse või terrorismiga tegelevate või tegeleda võivate vaenulike organisatsioonide või isikute identiteedi, võimete ja kavatsuste kohta (Militerm...12.04.11).

Kaitseväe julgeoleku tagamine, tõrjumaks kaitsevõimet ohustavaid sise- ja välistegureid, sõltub väga paljuski koostööst teiste julgeolekuasutustega. Pidevalt muutuv julgeolekukeskkond seab suuri väljakutseid kogu riiklikule julgeolekule, mille üheks osaks on kaitseväe julgeolek.

Tänapäeva uut julgeolekukeskkonda iseloomustavad määramatus, komplekssus ja kiired muutused. Samal ajal on iga riigi käsutuses olevad võimalused määramatust ja kiiresti muutuvast keskkonnast tulenevatele julgeolekuohtudele tõhusalt vastu seista üha piiramatud. (Murumets 2007:18)

2001. aasta 11. septembri sündmused veensid isegi asjatundmatut vaatlejat selles, et inimkond on jõudnud ajalooajalooperioodi, kus riikidele ja isegi superriikidele võidakse esitada vägagi ebatraditsioonilisi julgeolekuväljakutseid. Need võivad tuleneda nii rünnatavatest riikidest endist kui väljastpoolt ning neid võivad esitada nii üksikisikud, mitteriiklikud organisatsioonid kui mitmesugused liikumised. (Männik 2007:7)

Tänapäeva uued julgeoleku ohud ja nende ohtude ulatus on viinud järeldusteni, et praegused lahendused julgeolekukeskkonnas ei ole piisavad. Eelmise aastatuhande julgeoleku ohtudega võitlemiseks loodud vahendid ei sobi uute ohtude jaoks. (Fox & Hall 2001:8)

Uued julgeoleku keskkonnad on sundinud kaitseväe julgeoleku eksperte ümber hindama seniseid julgeolekuohte. Julgeolekuohtude defineerimisel peab lähtuma sellest, millises julgeoleku sektoris oht asetseb. Selline teemale lähenemine, on viinud selleni, et julgeoleku küsimusi tuleb vaadata ka kui mitte-sõjalisest vaatenurgast.

Kaitseväes tõlgendati väga pikka aega ohtu julgeolekule, kui ainult sõjalist ohtu, mis on suunatud riigi vastu väljastpoolt. Seega pandi väga suurt rõhku kaasaegse tehnika

ja relvastuse ostmisele, et siis seeläbi tagada riigi julgeolek. Kuid, mida rohkem panustati relvastusse ja tehnikasse, seda vähem tegeleti organisatsiooni siseste julgeoleku ohtudega.

Wyn Jones kirjutab oma raamatus *Security, Strategy, and Critical Theory*, et julgeoleku laiem käsitlus määratleb ära selle, et sõjaline oht ei ole ainus potentsiaalne oht julgeolekule, vaid ka, et muud mittesõjalised ohud on võrdselt tähtsad sõjaliste ohtudega (Jones 1999... 31.01.2011).

Sõjaliste ohtude ületähtsustamine on ilmselt tekkinud sellest, et sõjalisi ohte on nähtud just kesksete ohtudena riigi julgeolekule, sest varasemalt on sõjaline oht olnud see mis mõjutas riigi kõiki komponente (Buzan 1991:116).

Väga hästi iseloomustab muutunud julgeolekukeskkonda 2004. aasta Soome Julgeoleku ja Kaitsepoliitika. Aastatel 1994-2004 toimus 57 relvakonflikti, nendest vaid kolm olid riikide vahelised. (Finnish Security and Defence Policy 2004:23)

Uus julgeoleku keskkond ja sellega kaasnevad ohud, vajavad ka riiklikul tasemel määratlemist. Käesoleva magistritöö teemale annab kaalu juurde paralleelselt magistritööga valminud Riigikaitse strateegia, kus ühe punktina on välja toodud psühholoogiline kaitse.

Psühholoogilise kaitse eesmärk on vältida paanika teket, vaenuliku mõjutustegevuse ja väärkuulduste levikut ning mõju, tagades sellega usalduse riigi ja riigikaitse tegevuse suhtes. Psühholoogiline kaitse on ühiskonna sidususe ja turvatundega seotud ühiskonna arendamine, hoidmine ja kaitsmine (Riigikaitse strateegia 2010:16).

Sarnaselt magistritööle pööratakse Riigikaitse strateegias tähelepanu kaitsetahtele, kui ühiskonnale ja mitte-sõjaliste ohtude ennetamisele, ning mis peamine, esimest korda vaadatakse riigi kaitset laiemalt, kui ainult sõjaline kaitse. Riigikaitse strateegia dokument näitab väga selgelt, et hägustumas on piir mõistete tsiviil ja militaar ning rahuaeg ja sõjaaeg vahel.

Me kuuleme, kuidas pidevalt kasutatakse selliseid väljendeid nagu „asümmeetriline konflikt”, „neljanda põlvkonna sõjapidamine”, „mitteriiklikud rühmitused” või „madala intensiivsusega konfliktid”. Need imuvad kõnedesse, poliitika dokumentidesse, sõjalistesse doktriinidesse ja teadusartiklitesse. Kahjuks on aga vähesed võtnud vaevaks mõtestada nende laiemat tähendust. (Jermalavičius...05.02.2011)

Seega on õigustatud küsimus, et millised on need märksõnad mille järgi me saame tuvastada, et tegemist on uue põlvkonna relvakonfliktiga/sõjaga?

Nendeks märksõnadeks on psühholoogilised operatsioonid, konfliktid erinevate kultuuride vahel, kõrgtehnoloogia, mitte-riiklikud või transnatsionaalsed lähtekohad, terrorism. (Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton, Wilson 1989:22-26)

Ameerika Ühendriikide sõjandusteoreetiku William S. Lindi neljanda põlvkonna sõjapidamise teooria järgi on uute „sõdade“ peamiseks taktika põhimõtteks vastase moraalne kukutamine tema elanikkonna meelsuse mõjutamise kaudu. Ähmastunud on piirid sõdurite ja tsiviilelanike, sõja ja rahu vahel. (Kala 2010:19-20)

Lindi jt. teooriat edasi arendades on Richard Szafranski välja töötanud uue kontseptsiooni milleks on neokortikaalne sõda. Neokortikaalse sõja eesmärk on kontrollida vastase sõjaväeliste juhtide käitumist, suhtumist. Relvadeks on kõik vahendid millega saab mõjutada vastase mõistust. (Szafranski 1994)

Georgi Potšeptsov kirjeldab sõdade eritüüpe kui külmasõja edasi arendusi. Potšeptsov väidab, et tänapäeva sõda iseloomustab see, et ta põrkab vältimatult kokku võõraste väärtushinnangutega. Näiteks suurt väärtushinnangute kokkupõrget esineb ka konfliktis islamimaadega. (Potšeptsov 2009:132)

Väärtuste olulisust relvakonfliktides rääkis juba Henry Kissinger, kes väitis Jugoslaavia sõja kohta, et (NATO) asudes võitlusesse Jugoslaavias, siis ei võidelda seal mitte territooriumite vaid väärtuste nimel (Cooper 200:59).

Paljud Lääne ühiskonnad kaitsevad järjest enam oma kultuuri ja ühiskondlikke väärtusi, identiteeti ja eluviisi võõramaiste mõjude eest (Back & Solomos 1999:19-20).

Viimaseks kolmandaks teoreetiliseks lähtekohaks valis magistritöö autor kahe Hiina koloneli Qiao Liang ja Wang Xiangsui "Piiramatu sõjapidamise teooria" Piiramatud sõjapidamist iseloomustab Qiao Liang järgnevalt, piiramatu sõjapidamise reegel number üks on, et reegleid ei ole ja midagi pole keelatud." (Liang & Xiangsui 2002b:xviii)

Hiina kolonelid toovad oma raamatus välja piiramatu sõjapidamise just mittesõjalised meetodid, millest osasid juba praegu kasutatakse ja milliseid tulevikus hakatakse kasutama. Nendeks on näiteks psühholoogilised meetodid, meedia, kübersõda jne. (Liang & Xiangsui 2002b:xii-xiii)

Julgeoleku seisukohalt on oluline teada ja tunda nii väliseid ohte kui sisemisi nõrkusi. See teadmine saavutatakse aktiivsete julgeolekuluureoperatsioonidega, mille käigus avastatakse, analüüsitakse ja hinnatakse väliseid ohte ning sisemisi nõrku kohti (Mägi & Vitsut 2008:108)

Kui analüüsida Potšeptsovi, Lindi ja Hiina koloneli erinevaid teooriaid, siis mõistame, et oleme arengu etapis, kus määrav ei ole enam relvade rohkus, vaid vahendid millega saab mõjutada inimesi. Nüüd, kus on olemas ettekujutus tänapäeva sõdade olemusest, peame analüüsima sõjaväge kui organisatsiooni, et mõista millised on meie väliseid ohutud ja sisemisi nõrkused.

Sõjaväe analüüsi puhul saame organisatsioone liigitada nendesse liitumise alusel. Sotsioloog Amitai Etzioni liigitas organisatsioonid kolme kategooriasse. Vabatahtlik organisatsioon – inimesed liituvad organisatsiooniga vabatahtlikult oma huvide või näiteks prestiiži pärast. Kohustuslik/sunduslik organisatsioon – reeglina inimesed vabatahtlikult nendega ei liitu. Kasu tootvad organisatsioonid – inimesed liituvad selliste organisatsioonidega kuna need toodavad neile materiaalseid hüvesid. (Kendall 2010:159)

Sõjavägi on organisatsioon, millel on võrreldes teiste organisatsioonidega väliskeskkonnast ja eesmärgist tulenevalt teatud erisused: 1) sõjaväe organisatsiooni ja personalipoliitikat võib kirjeldada kui suletud süsteemi, 2) sõjavägi on väga missioonikeskne organisatsioon, 3) sõjalised organisatsioonid kätkevad inimeste jaoks alati ohtu ja pinget. (Kaitseväe eetikakoodeks 2007:10)

Kaitseväe struktuur on püramiidse ülesehitusega. Kõrgemaid ametikohti on vähem. Süsteemi range hierarhilisus mõjutab indiviidi maailmavaadet. Kaitseväelastel on omamoodi kastisüsteem, mille formaalne jaotus ülevalt alla on: ohvitserid, allohvitserid ja sõdurid. See hierarhia jaguneb omakorda alakihtideks, mis moodustuvad erinevatest auastmetest. (Mõts 2010:13-15)

Väärtused on sõjaväe organisatsioonikultuuri oluliseks elemendiks. Nii nagu üksikisiku tasandil, annavad ka organisatsiooni väärtused ettekujutuse sellest, mis on hea ja mis halb, mis on õige ja mis vale. Need aitavad teha valikuid. Organisatsioonil kui tervikul on väärtused, mis avalduvad teatud suunitlustes. Iga organisatsiooni väärtushinnangud avalduvad otseselt või kaudselt missioonis, eesmärkide püstitamises, käitumismallides. (Vadi 2000:85-86)

Seega jääb vaid nõustuda Robert Coffeed ja Gareth Jonese väitega, et organisatsiooni edu pant on organisatsioonikultuur, mida iseloomustavad selgelt väljendatud ja laialdaselt juurutatud väärtused (Kriips 2010:228).

Sisemine koostöö kaitseväes rajaneb kokkukuuluvustundel ja selle nimel tuleb õppida üksteisest hoolima ning kamraade austama. Sisemine koostöö saab alguse juba rahuajal ning seda tõhusa väljaõppe, sisuka juhtimise, õiglase väärtussüsteemi ja toetava meeskonnatöö kaudu. (Mõts 2010:58)

Eesti Kaitseväes on käibel ütlus, et sõjaväeline juht ja just väike juht (jaoülem) on see, kes on sõjaväe väärtuste määraja. Peab ju jaoülem olema see, kes mehed viib lahingusse. Ajaloo praktika on näidanud, et jaoülemate eeskuju on olnud see faktor, miks teised jao liikmed julgevad kaevikuist välja ronida ja koos jaoülemaga rünnakule minema.

Seega on väga oluline, et kaitsevärke tulnud noormeeste seast valitaks välja need, kes sobivad jaoulemateks. On ju rahuaeg see, kus tehakse ettevalmistusi sõjaks. Ja kui me rahuajal ei pööra tähelepanu jaoulemate suhtumisele, siis sõjaajal on juba hilja seda teha.

Armeesse tulevad teenima sõdurid ja tsiviilisikud kelle isiklikud väärtused on lapsepõlves arenenud ja aastate pikkune isiklik kogemus rikastanud. Ühtlasi nõustuvad nad elama ja käituma uute väärtuste järgi – milleks on armee väärtused. Need väärtused on olulised, et aidata sõduritel ja tsiviilisikutel teha õigeid otsuseid igas olukorras. (Fm 6-22 2006:4-2)

Seega ei kujune organisatsioonikultuur mitte ainult organisatsioonist enesest lähtuvalt, vaid organisatsioonis valitsevad normid tuginevad selle liikmete väärtustele ja uskumustele, moodustades koos nendega organisatsioonikultuuri.

Vahel võib indiviidil olla organisatsiooni olemusest täiesti vale ettekujutus, mida mõne grupi liikmete käitumine näib toetavat. Vahest võib ka see olla tingitud olukorrast, kus indiviid satub gruppi mille norme ta ei tea, siis püüab ta kopeerida teiste käitumist. (Krips 2010:227-228)

Seega saab väita, et jaoulem, kes ei oma positiivset suhtumist kaitsevärke ja riigikaitseesse, saab oma halva eeskujuga negatiivselt mõjutada kogu ülejäänud jao liikmeid, sest äsja ajateenistusse tulnud noormehed ei oska veel orienteeruda uues organisatsioonis.

Juba esimese Eesti Vabariigi ajal saadi aru sõjaväes suhtumise tähtsusest, kui ühest julgeoleku garantiist. Oluline on siinkohal see, et juba tolleaegsed väejuhid mõistsid, et isiku väärtusi muuta ei saa, aga mida saab teha, on väärtusi õpetada ja tähtsustada.

Lühikeste teenistusaegade juures ei suuda kaitseväge kodanikke kasvatada ümber. Ta võib kogu oma organisatsiooniga ja iseärasustega juba olemasolevat materjali vaid korrastada. Kui tuleb see materjal pragude ja lõhedega, mis võib tingitud olla meie ühiskonna killunemisest (eriti maailmavaateliselt), siis on raske neid kaitseväs kõrvaldada. (Tõrvand 1929:1252-1253)

Teadmine, et inimest on raske ümber kujundada ja kuna sõjaväeline haridus oli kallid, ei saanud jaoülemate ametikohale määrata igauhte, see sundis sõjaväelisi juhte leidma lahendusi, kuidas suurest massist ülesse leida tõelised juhid (jaoülemad).

Teaduse areng suudab inimese hingelisi omadusi enam-vähem täpselt fikseerida, mis omakorda võimaldab inimese väärtuse kindlaksmääramise. Me peame psühhotehnilise uurimuse abiks võtma ja selle abil katsuma kindlaks määrata selle kontingendi, keda juhtideks ette valmistame. See on eriti vajalik juhtide reservi ettevalmistamisel. (Haber 2008:262)

Alljärgnev löik iseloomustab nõudeid, millega pidid sõjaväe personali töötajad arvestama jaoülemate ametisse määramisel. Nagu nendest nõuetest järeldub, oli väga oluline selgitada välja just jaoülemate suhtumine, alles seejärel arvestati sõjalist võimekust ning kui kandidaadid olid võrdsed, siis eelistati seda kandidaati, kellel oli isamaalisem suhtumine.

Juhiks ettevalmistatav peab olema veendunud rahvuslane, suure kohusetunde ja sügava isamaa-armastusega kodanik. Juhikandidaatide väljavaliku juures võtta tarvitusele psühhotehniline uurimine, mille abil määrata kindlaks valitava sõjaline väärtus. Vastavalt kahele esimesele nõudmisele toimetada juhtkonna valikut kõigist ühiskonnakihististest, kusjuures võrdse sõjalise väärtuse juures anda eesõigus nn. seltskondliku kaaluga kandidaatidele. (Haber 2008:264)

Tänaasel päeval Eesti Kaitseväes jaguneb ajateenijate värbamine nii öelda kolme etappi: eelkutseks, põhikutseks ning järelkutseks. Eelkutsega kutsutakse aega teenima noormehed, kes teenivad 11 kuud ja kellest peale sõduribaaskursust saavad jaoülemad või autojuhid. Põhikutsega kutsutakse aega teenima noormehed, kellest saab reakoosseis. Järelkutset väeosad veel väga palju ei kasuta, kuid mõte on selles, et järelkutsega ajateenistusse kutsutud noormeestest saavad uued jaoülemad uuele põhikutsele.

Eesti Kaitsevägi on alustanud jaoülemate valiku tegemiseks noormeeste testimist. Kahjuks on mindud teist teed pidi ja testimisel ei arvestata jaoülemate suhtumisega.

Samas on seisukohti, mis väidavad, et juhtide ametikohale määramisel tuleb põhjalikult tunda ning korralikult analüüsida ka nende mitmesuguseid sotsiaalseid ja individuaalseid karakteristikuid, nagu suhtlemisoskus, otsustusvõime, mõjustatavus, võimukus (Lorents 1998:152).

Kui Eesti Kaitseväe värbamiskeskuse juhatajalt leitnant Lauri Kurvitsalt küsiti, et kui võrd ollakse kandidaate uurides kinni paberites ja kui palju vaadatakse inimese enda omadusi ja teadmisi, valmisolekut, hoiakut. Siis selgus intervjuust, et kui dokumentides seaduslikud eeldused puuduvad, ei saa värbamiskeskus midagi teha, olenemata sellest, kui tubli inimene on. (Kuuse 2008:18)

Kuigi testi kasutamise mõte jaotlemate ja autojuhtide välja selgitamiseks on väga hea, väidavad paljud psühholoogid, et Thomase meetodi kasutamine ei ole õige. Näiteks ametlikus raportis Thomas meetodi sobivusest kutsealuste psühholoogilise sobivuse hindamisel tõdetakse, et Thomas meetodi kasutamine kutsealuste psühholoogilise sobivuse hindamiseks ei ole põhjendatud (Allik, Konstabel & Parmak 2009:9).

Läbiviidud valiidsusuuringu tulemused kinnitavad Thomase meetodika kasutuskõlbmatust kutsealuste psühholoogilise sobivuse mõõtevahendina Eesti Kaitseväes ning näitavad, et sellisel viisil ajateenistusse värvatud noormeeste ennustatavat sobivust jaotlema ametikohale usaldusväärset hinnata ei saa (Vällik ...28.01.2011).

Lisaks raportis välja toodud puudustele näeb magistratöö autor vajalikuks mainida isiklikest kogemustest tulnud fakti, et jaotlema ametikohale määramisel ajateenijate ülemaad Thomase testiga ei arvesta üldse.

Näiteks kasutab USA armees ASVAB (Armed Services Vocational Aptitude Battery) testi, mida kasutatakse selektsiooniks ja klassifitseerimiseks. Ehk otsustatakse, keda teenistusse võtta ja millisele ametikohale inimene sobib. Test mõõdab vaimset võimekust, koosneb mitmest alaskaalast ning seda uuendatakse pidevalt.

ASVABi puhul kasutatakse skoorimisel üksikvastuste teooriat (Item response theory). Seda, et test on olnud edukas, tõestab seegi, et testi on korduvalt muudetud, vastavalt muutustele nõuetes värvatavatele ja andmetele testi valiidsuse kohta. (ASVAB...12.11.2010.)

International Military Testing Association aasta konverentsil 2009 Tartus tegi Jüri Toomepuu ettepaneku adapteerida ASVAB erinevatesse keeltesse ja võtta test kasutusele kõikides NATO vägedes, et tagada ühtne testimine selles sõjalises ühenduses (Toomepuu 2009).

Tänaseks ei ole teada, et üheski NATO riigis oleks ASVABi kasutuselevõtt aktuaalne ning USA sõjavägi ei ole litsentsi ühelegi riigile andnud. Küll aga on kuuldu ASVABi adapteerimisest Eestis. Kas tähendab see seda, et Thomase metoodika ei vasta praegustele ootustele, ei oska töö autor öelda.

Kindlasti mitte, ei tohi jaoulemate suhtumist vaadata kui ainult sotsiaalsete agentide mõju tulemit. Ajateenijast jaoulema suhtumine kujuneb läbi paljude faktorite. Näiteks võib oletada, et jaoulemate suhtumist mõjutab otseselt toimetulek militaarses keskkonnas.

Andres Vogel, kes analüüsis oma magistritöös jaoulemate ja autojuhtide moraaliga seotud küsimusi leidis, et kui ajateenistuse algusel suhtusid ajateenijad kaitsevärke positiivsemalt, siis ajateenistuse lõpupoole oli suhtumine kaitsevärke muutunud negatiivsemaks. Jaoulemate suhtumise langus võib olla tolleks hetkeks ka purunenud ootused konkreetsete ametikohtade osas. Kes sai jaoulemaks avastab, et ta ei suuda nii hästi oma alluvaid juhtida, alluvad võivad isegi vastu hakata. (Vogel 2011:20)

Eesti Kaitseväge sisemine elu ja kogu tema tegevus põhineb alluvusvahekorral. Siin peab rohkem, kui kusagil mujal, arenema tihe koostöö üksikisikute vahel. Koostöö on seda edukam, mida põhjalikumalt tuntakse alluvate suhtumist. Alles siis, kui tunneme isikkoosseisu väärtusi ja hoiakuid, võime teadlikult leida soodsad alused kaitseväge komplekteerimiseks inimestega rahu- ja sõjaaja ametikohtadele.

Magistritöö teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade julgeoleku teoriast ja jaoulemate värbamisest Eesti Kaitseväge. Magistritööst selgub, et uus julgeolekukeskkond ja sellega kaasnevad ohud, seavad riikidele ja organisatsioonidele üha suuremaid nõudmisi julgeoleku osas.

Uuteks sõjapidamise meetoditeks ja vahenditeks on muutunud inimeste hoiakud ning väärtused. Seega peaks kaitseväge jaoulemaid värvates ja ametikohale määramisel arvestama jaoulemate suhtumisega Eesti Kaitseväge ja riigikaitsele, kuid täna päeval seda ei tehta.

2. AJATEENIJAST JAOÜLEMATE SUHTUMISE ANALÜÜS

2.1. Ajateenijast jaoulemate suhtumise olemus

Magistritöö eesmärk on analüüsida ajateenijatest jaoulemate suhtumist Eesti Kaitseväge ja riigikaitseesse julgeolekut mõjutava tegurina. Tuginedes teoreetilisele osale selgus, et suhtumine on julgeolekut mõjutav tegur, millega peab arvestama.

Julgeoleku kohapealt on seega oluline teada, kuidas ajateenijast jaoulemad suhtuvad Eesti Kaitseväge ja riigikaitseesse. Lisaks sellele, kuidas jaoulemad suhtuvad Eesti Kaitseväge ja riigikaitseesse, oleks oluline teada, kuidas jaoulemate suhtumine jaguneb, ja mis on need tegurid, mis suhtumist mõjutavad.

Magistritöös kasutatavast küsimustikust saadud tulemuste põhjal, peaks leidma vastuse, kas ajateenijast jaoulemate suhtumine on seotud erinevate faktorite, tegurite ja sotsiaalsete agentidega ning, kas jaoulemate suhtumine erineb Kirde Kaitseringkonnas olevate pataljonide lõikes.

Käesolevas töös on kasutatud kvantitatiivset uurimismeetodit, kus andmestik on kogutud küsimustike abil ja tulemused esitatud statistiliste üldistuste kujul. Uurimistöö mõõtmisvahendiks on küsimustik, kuna see on kõige tavalisem ja kõige rohkem tõestust leidnud viis suhtumise uurimiseks.

Psühholoogias ja sotsioloogias on kasutatud mitmesuguseid hoiakuskaalasid inimeste meelsuse ja selle dünaamika uurimiseks. Üheks selliseks skaalaks on Likerti skaala, millel on peene eristusvõime, sest iga väitega saab oma nõustumist väljendada etteantud pallisel skaalal. Puuduseks loetakse seda, et üldine pall, mille respondendid saavad, pole piisavalt selge tähendusega. (Must 2005:14)

Jaoulematel oli võimalus hinnata vastavalt enda arvamusele ankeetküsitluses olevaid väiteid riigikaitse, kaitseväe, ajateenistuse, oma ülemate, sõprade, perekonna ja meedia kohta. Väiteid tuli hinnata Likerti skaalal, tugevusastmega üks kuni kuus, millest vastaja sai valida endale sobivaima variandi. Skaala oli järgnev:

- 1 = üldse mitte nõus;
- 2 = mitte nõus;
- 3 = pigem mitte nõus;
- 4 = pigem nõus;
- 5 = nõus;
- 6 = täiesti nõus.

Pilootuuring viidi läbi 07.12.2010.a. Kirde Kaitseringkonna Õhutõrjepataljonis. Valimi suuruseks oli kümme inimest. Küsitluse käigus tagastati 100% küsimustikest. Eesmärgiks oli testida magistritöös kasutatavat ankeetküsimustikku. Pilootuuringu küsimustik koosnes 63 küsimusest.

Küsimustikud saadeti Õhutõrjekooli ülemale, kes jaotas need laiali pilootuuringus osalenud ajateenijatest jaoulematele. Ankeete täitsid jaoulemad iseseisvalt ning pärast tagastati need Õhutõrjekooli ülemale. Andmete tulemuste analüüsimiseks kasutati MS Exel tabelit. Pärast andmete analüüsi vestles magistritöö autor kolme pilootuuringul osalenuga, et selgitada välja küsimustiku nõrgad küljed.

Andmete hindamisel jõuti järgnevatele tulemustele:

- tuleb vaadata üle ankeetküsitluse ülesehitus;
- tuleb ümber sõnastada teatud küsimused;
- koostatud ankeedi küsimustik on liiga väike, et anda subjektiivset ülevaadet;
- meedia osa oli ära esindatud vaid kolme küsimusega.

Küsimustiku koostamisel lähtus autor põhimõttest, et esindatud oleksid kõik peamised valdkonnad, mis ajateenijast jaoulemate suhtumise teemaga autori hinnangul peamiselt kokkupuudet omavad. Lähtuvalt küsimustiku militaarsest eripärast konsulteeris magistritöö autor sõjaväe erinevate valdkondade spetsialistidega.

Arutelu käigus leiti, et esindatud peaksid olema sõjaväe, sõjaväelise juhtimise, perekonna, kooli, sõprade ja meedia valdkond. Küsimustiku koostamise grupp koosnes neljast isikust (kaasaarvatud töö autor), kus iga valdkonna esindajaks oli valitud üks ekspert, kes on oma tööülesannetest tulenevalt on seotud eelpool nimetatud valdkondadega.

Täiustatud küsimustik koosnes 116-st küsimusest (vt lisa 1). Andmete kogumine toimus märtsis 10. nädalal 2011. aastal. Jaoulemad vastasid küsimustikele õhtuste tundide ajal. Küsimustikele vastati pataljonide kasarmus olevates õppeklassides kompaniide/patareide kaupa.

Vastajatele öeldi, et küsimustik uurib jaoulemate suhtumist Eesti Kaitseväge ja riigikaitseesse ning üksikisikute vastused jäävad anonüümseteks ja vastamine on vabatahtlik.

Töö autor külastas Õhutõrjepataljoni ajateenijast jaoulemaid isiklikult ja edastas kõik küsimustikud personaalselt uuritavatele. Küsimustikke kätte jagades seletas autor uurimuse eesmärgi, küsimustike täitmise nõudeid ja vastas temale esitatud küsimustele. Küsimustikud täideti uuritavate poolt kohapeal ja tagastati uurijale. Küsimustike täitmist kontrolliti koheselt kohapeal ja küsitluse käigus tagastati 100% ankeetidest.

Küsimustikud Pioneeripataljoni, Suurtükipataljoni ja Viru jalaväepataljoni jaoks saadeti kompanii ülematele, kelle alluvad jaotasid need laiali uuringus osalenud ajateenijatest jaoulematele. Tulenevalt eelpool nimetatud allüksuste väljaõppekavast, ei saanud töö autor isiklikult külastada pataljone. Küsitluse käigus tagastati 100% ankeetidest.

Enamusel küsitlusele vastanuist kulus küsimustiku täitmiseks umbes 25 minutit. Küsimustiku lõpus oli vastajatel võimalus lisada omapoolne kommentaar vabas vormis selle kohta, mis võiks olla oluline nende seisukohalt, kuid mis ei olnud kajastunud küsimustes. Andmete analüüsiks kasutati andmetöötlusprogrammi SPSS 15.0 ja ning andmete esitamiseks tabelitena MS Excel.

Uurimuses osalesid 185 ajateenijast jaoülemat vanuses 19-25a Kirde Kaitseringkonnast. Valimi moodustasid Lääne-Virumaa Tapa vallas asuvad Pioneeripataljoni, Suurtükipataljoni, Õhutõrjepataljoni ja Ida-Virumaal Jõhvi linnas asuva Viru Jalaväepataljoni jaoülemad.

Valimi iseloomustamiseks koostas töö autor alljärgnevad tabelid, kus on välja toodud uuritavate pataljonide vaheline, hariduse, vanuseline ja sooline jaotus.

Tabel 1. Pataljonide vaheline jaotus (allikas: Autori koostatud)

Pataljon	Sagedus
Pioneeripataljon	19
Õhutõrjepataljon	51
Suurtükipataljon	59
Viru jalaväepataljon	56
Kokku	185

Protsentuaalselt jagunes pataljonide vaheline jaotus järgnevalt: Pioneeripataljon 10,3%, Õhutõrjepataljon 27,6%, Suurtükipataljon 31,9%, Viru jalaväepataljon 30,3%. Tähelepanu väärrib see, et kõige vähem vastajaid oli Pioneeripataljonis, kuna 2010. aastal värvati Pioneeripataljoni vaid ühe kompanii jagu jaoülemaid.

Tabel 2. Vanuseline jaotus Kirde Kaitseringkonnas (allikas: Autori koostatud)

Vanus	Sagedus
19	8
20	27
21	49
22	74
23	22
24	1
25	4
Kokku	185

Protsentuaalselt jagunes vanuseline jaotus järgnevalt. 19 aastased 4,3%, 20 aastased 14,6%, 21 aastased 26,5%, 22 aastased 40,0%, 23 aastased 11,9%, 24 aastased 0,5%, 25 aastased 2,2%. Tabel 2. selgub, et noorimad ajateenijast jaoülemad on 19-nea ja

kõige vanemad 25-e aastased. Keskmine vanus on 21,5 ning standardhälve 1,2.

Tabel 3. Hariduslik jaotus Kirde Kaitseringkonnas (allikas: Autori koostatud)

Haridus	Sagedus
Põhiharidus	0
Keskharidus	118
Kutsekeskharidus	41
Kõrgem haridus	26
Kokku	185

Protsentuaalselt jagunes hariduslik jaotus järgnevalt. Põhiharidus 0%, Keskharidus 63,8%, Kutsekeskharidus 22,2%, Kõrgem haridus 14,1%.

Tabel 4. Sooline jaotus Kirde Kaitseringkonnas (allikas: Autori koostatud)

Sugu	Sagedus
Mees	184
Naine	1
Kokku	185

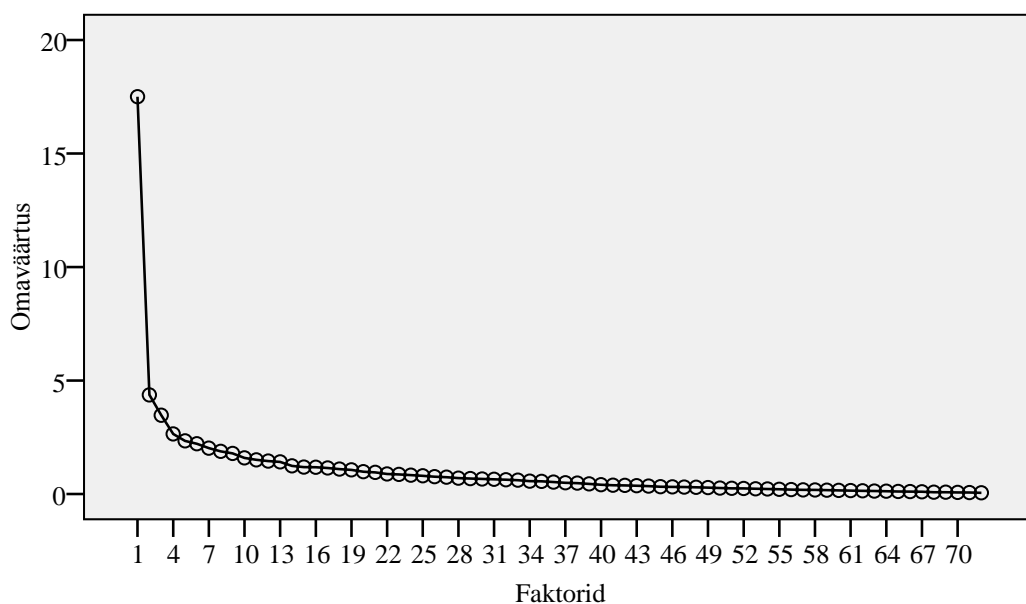
Protsentuaalselt jagunes sooline jaotus järgnevalt. Mehi 99,5% ja naisi 0,5%. Tähelepanu väärrib sooline jaotus selle poolest, et kuna on harjutud arvama, et ajateenistuses on ainult noormehed, siis käesolevas uuringus on esindatud ka üks naine. Kuna naisjaoülemate osakaal on vaid 0,5 protsenti, siis saab väita, et statistiliselt olulisi erinevusi see endaga kaasa ei too.

Analüüsis kasutatakse 108-st väitest koosnevat ankeeti. Kuna väited on omavahel seotud, siis nende seoste väljatoomiseks on autor läbi viinud faktoranalüüsi.

Enne faktoranalüüsi viidi läbi väidete selekteerimine, mille eesmärgiks oli eemaldada küsimustikust väited, mille eristusvõimet ei ole võimalik analüüsida. Sellest tulenevalt eemaldati sotsiaalsete agentidega (meedia, pere, sõbrad ja kooli) seotud küsimused ja neid käsitletakse eraldi käesoleva alapeatüki teises osas. Selliste väidete eemaldamisega on võimalik tõsta jaoülemate vastuste korrelatsiooni, mis tagab küsimustikuga mõõdetavate suhtumise adekvaatsema hindamise.

Faktoranalüüsi eesmärgiks on leida latentsed muutujad ja moodustada nende põhjal uued ühist laiemat aspekti kirjeldavad teadmiste kategooriad. Matemaatiliselt põhineb faktoranalüüs tunnuste omavahelistele seostele. Faktoranalüüsil saadakse alg tunnuste arvuga võrreldes väiksem hulk faktoreid, millega saab kirjeldada kõiki alg tunnuseid. (Kronenfeld 2005: 369)

Väidete grupeerimiseks kasutatakse faktoranalüüsi (peakomponentide meetodit koos Varimax pööramisega). Väidete grupeerimise eesmärgiks on selgitada väidete jagunemine erinevateks suhtumiste kategooriateks.

Joonis 2. Omaväärtuste graafik (allikas: Autori koostatud)

Joonisel 2. on graafiliselt kujutatud väidete jagunemine faktoriteks. Graafiku x-teljel on moodustunud faktorite numbrid ja y-teljel omaväärtused. Jooniselt nr 2. vaadeldakse, millise omaväärtuse järel muudab graafik suunda.

Nagu selgub jooniselt muutis graafik oluliselt suunda neljanda faktori juures, seega eristusid teistest faktorites kolm faktorit. Tähelepanu väärrib esimene faktor, mis on kõige suurema mõjuga.

Käesoleva töö faktoranalüüsi eesmärgiks on leida ühisosa omavad väited ja moodustada nende põhjal uued, laiemat aspekti kirjeldavad suhtumise kategooriad. Faktoranalüüsi käigus selgub, et 108 väidet jagunevad 72-e faktori vahel.

Tabel 5. Faktoranalüüsi tulemus (allikas: Autori koostatud)

Faktor	Oma väärtus	Protsent	Kumulatiivne protsent	Faktor	Omaväärtus	Protsent	Kumulatiivne protsent
1	17,50	24,31	24,31	13	1,42	1,97	61,41
2	4,37	6,07	30,37	14	1,24	1,73	63,13
3	3,47	4,82	35,20	15	1,19	1,65	64,78
4	2,65	3,68	38,87	16	1,18	1,64	66,42
5	2,34	3,25	42,13	17	1,15	1,59	68,02
6	2,22	3,08	45,20	18	1,10	1,53	69,54
7	2,02	2,81	48,01	19	1,07	1,48	71,02
8	1,88	2,61	50,62	20	0,98	1,37	72,39
9	1,79	2,49	53,11	21	0,95	1,33	73,72
10	1,59	2,22	55,32	22	...	...	...
11	1,51	2,09	57,42				
12	1,45	2,02	59,44				

Tabelis 5. on esitatud faktoranalüüsi tulemused. Tabeli tulpades on esitatud iga faktori omaväärtuse suurus, kirjeldavuse protsent ja kumulatiivne protsent. Tabel on esitatud kärbitud kujul ja selle eesmärgiks on kirjeldada faktoreid, mille omaväärtus on üle ühe.

Joonise 2. ja tabeli 5. põhjal selgub, et ankeedis oleva 108 väite analüüsimisel kujunevate faktorite hulk on suur. Tulenevalt kujunenud faktorite rohkusest on nende keskmine kirjeldavuse protsent madal. Faktorite valikul tehakse otsus omaväärtuste graafiku ja faktoreid kirjeldava tabeli alusel. Vaatluse alla võetakse kolm faktorit, mis eristuvad graafikul teistest faktoritest.

Edasises faktoranalüüsis piirduakse kolme faktoriga ja leitakse iga väite faktorkaal. Faktoranalüüsi käigus moodustunud suhtumise kui julgeolekut mõjutava tegurite kirjeldamine toimub jaotunud väidete alusel. Kirjeldamiseks viiakse läbi väidete analüüs, kasutatakse iga faktori puhul väiteid mille faktorkaal ületab 0,500.

Faktoranalüüsi lõpuks selgub, et ajateenijatest jaoülemate suhtumine Eesti Kaitseväge jaguneb järgmisteks faktoriteks: 1) suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse, 2) suhtumine kaaderkoosseisu, 3) suhtumine jaoülema rolli.

Tabelis 6. on esitatud 14 väidet, mille alusel toimub esimese faktori kirjeldamine. Tabelis tuuakse välja väidete faktorkaal, numeratsioon ja väite sisu.

Tabel 6. Esimene faktor (allikas: Autori koostatud)

I Faktor	Faktor kaal	Väite nr.	Väite sisu
Suhtumist riigikaitse ja ajateenistusse	0,798	5.	Ajateenistus on vajalik
	0,712	68.	Mulle meeldib Eesti Kaitseväge
	0,698	4.	Tulevikus võtan kindlasti osa reservväelaste õppekogunemistest
	0,683	21.	Sõjalise rünnaku korral olen valmis relvaga Eesti riiki kaitsma
	0,647	31.	Olen valmis ohverdama oma elu isamaa eest
	0,628	1.	Eestil on vaja oma kaitseväge
	0,579	42.	Eesti Kaitseväge tagab riigi sõjalise kaitse
	0,518	104.	Välismissioonid, kus Eesti osaleb, on vajalikud
	0,512	87.	Tahan saada professionaalseks kaitsevälaseks
	-0,596	102.	8-11 kuuline ajateenistus on liiga pikk
	-0,617	91.	Sõjalise rünnaku korral Eesti vastu põgenen välismaale
	-0,680	9.	Eesti peaks minema täielikult üle palgaarmeele
	-0,684	36.	Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis ma ei oleks kaitsevärke tulnud
	-0,708	24.	Kaitseväge on Eesti riigi raha raiskamine

Tabelis 6. selgub, et esimesse faktorisse koonduvad väited, mis iseloomustavas suhtumist riigikaitse ja ajateenistusse.

Ajateenijast jaoulemate suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse võib olla seotud järgnevate julgeolekut mõjutavate teguritega:

- meedias negatiivse hinnangu andmine Eesti Kaitsevæele;
- tahtlikult kõrvale hoidmine ajateenistusest (sõbrad);
- tahtlik Eesti Kaitsevæe vara ja isikkooseisu kahjustamine.

Tabelis 7. on esitatud 14 väidet, mille alusel toimub esimese faktori kirjeldamine. Tabelis tuuakse välja väidete faktorkaal, numeratsioon ja väite sisu.

Tabel 7. Teine faktor (allikas: Autori koostatud)

II Faktor	Faktor kaal	Väite nr.	Väite sisu
Suhtumist kaaderkoosseisu	0,719	64.	Rühmavanem on abivalmis
	0,716	59.	Rühmaülem on abivalmis
	0,701	55.	Rühmavanem saab oma ülesannetega väga hästi hakkama
	0,696	51.	Rühmaülem saab oma ülesannetega väga hästi hakkama
	0,665	26.	Rühmaülem on mulle heaks eeskujuks
	0,641	27.	Rühmavanem on mulle heaks eeskujuks
	0,618	33.	Rühmavanem on õiglane
	0,602	30.	Rühmaülem on õiglane
	0,601	79.	Instruktorid on pädevad
	0,580	40.	Rühmavanemale läheb minu toimetulek korda
	0,566	103.	Kõik jaoülemaid saavad oma kohustustega hästi hakkama
	0,525	37.	Rühmaülemale läheb minu toimetulek korda
	0,520	75.	Kaitseväes on sõjaline väljaõpe heal tasemel
	0,501	58.	Eesti Kaitseväge relvastus on hea

Tabelis 7. selgub, et esimesse faktorisse koonduvad väited, mis iseloomustavas suhtumist kaaderkoosseisu.

Ajateenijast jaoülemate suhtumine kaaderkoosseisu võib olla seotud järgnevate julgeolekut mõjutavate teguritega:

- ülemate halvustamine meedias või omavahel;
- ülemaid pilavate piltide või info avaldamine internetis.

Tabelis 8. on esitatud üheksa väidet, mille alusel toimub esimese faktori kirjeldamine. Tabelis tuuakse välja väidete faktorkaal, numeratsioon ja väite sisu.

Tabel 8. Kolmas faktor (allikas: Autori koostatud)

III Faktor	Faktor kaal	Väite nr.	Väite sisu
Suhtumist jaoülema rolli	0,734	76.	Mulle meeldib jaoülema ametikoht
	0,681	6.	Mulle meeldib inimesi juhtida
	0,656	90.	Jaoulemana meeldib mulle vastutada
	0,621	96.	Olen uhke, et teenin aega jaoülemana
	0,582	70.	Jaoulema amet on oluline
	-0,529	25.	Mulle, kui jaoülemale, antud ülesanded on ebaloogilised
	-0,535	82.	Jaoulemana täidan mulle püstitatud ülesandeid vastumeelselt
	-0,622	105.	Meelsamini oleksin reamees kui jaoülem
	-0,626	11.	Parema meelega ma ei oleks jaoülem

Tabelis 8. selgub, et esimesse faktorisse koonduvad väited, mis iseloomustavad suhtumist jaoülema rolli.

Ajateenijast jaoülemate suhtumine jaoülema rolli võib olla seotud järgnevate julgeolekut mõjutavate teguritega:

- jao liikmete negatiivne mõjutamine;
- jao eest mitte hoolitsemine.

Faktoranalüüsist selgub, et ajateenijast jaoülemate suhtumine jaguneb kolmeks faktoriks:

- suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse;
- suhtumine kaaderkoosseisu;
- suhtumine jaoülema rolli.

Analüüsist selgub, et iga suhtumine, kui selline, mõjutab ka erinevaid julgeoleku tegureid. Näiteks, kui me räägime negatiivse suhtumisega jaoülemast, siis faktoranalüüsist tulenevalt saame kindlaks teha, milles konkreetselt negatiivne suhtumine seisneb.

Näiteks, kui jaoülem suhtub negatiivselt kaaderkoosseisu, siis ta ei pruugi negatiivselt suhtuda riigikaitse ja ajateenistusse ning jaoülema rolli. Seega sellest tulenevalt saab välja selgitada, mis on need põhjused, miks jaoülem suhtub

negatiivselt kaaderkoosseisu. Võttes aluseks teoreetilise osa, võib näitena tuua võimaluse, et rühmaülem võib jaoulemale „peale suruda“ väärtusi, mis ei ühti jaoulema väärtustega.

Magistritöö kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida ajateenijatest jaoulemate suhtumise olemust. Faktoranalüüs eesmärgiks, on leida ühisosa omavad väited ja moodustada nende põhjal uued, laiemat aspekti kirjeldavad suhtumise kategooriad. Analüüsi tulemusel järeldus, et ajateenijatest jaoulemate suhtumine jaguneb kolmeks faktoriks. Suhtumise jagunemine on oluline informatsioon, kuna sellest tulenevalt saab täpselt määratleda, milles võib jaoulemate negatiivne suhtumine seisneda.

2.2. Faktorite ja sotsiaalsete agentide seosed jaoulemate suhtumises

Lähtuvalt magistritöö teoreetilisest osast jaguneb käesolev alapeatükk kolmeks. Esimeses osas analüüsitakse ajateenijast jaoulemate suhtumist Eesti Kaitseväge ja riigikaitse pataljonidena, kus aluseks võetakse kolm juba leitud faktorit ning võrreldakse omavahel jaoulemate suhtumise erinevusi pataljonide lõikes. Teises osas analüüsitakse sotsiaalsete agentide seoseid eelnevalt leitud kolme faktoriga. Kolmandas osas analüüsitakse demograafiliste näitajate seoseid kolme faktoriga.

Oluline on siinkohal mõista, et analüüsi rakendamisel mõõdetud jaoulemate suhtumise kohta saab hetkel teha vaid üldisi järeldusi ja püstitada hüpoteese edasisteks analüüsideks. Põhjalikum analüüs jaoulemate suhtumise välja selgitamiseks nõuab täiendavat analüüsi ja uuringuid. Ajateenijast jaoulemate suhtumine pataljonide lõikes ja sotsiaalsete agentide mõju erinevuste leidmiseks kasutatakse võrdlevat analüüsi, milles lähtutakse kolmest varasemalt leitud faktorist. Faktoreid kasutades on võimalik iseloomustada suhtumise erinevusi faktori raamistikus.

Esimeses osas pataljonide lõikes ajateenijast jaoulemate suhtumise analüüsimisel Eesti Kaitseväge ja riigikaitse lähtutakse kolmest faktorist ja eeldatakse, et jaoulemate suhtumine erineb nelja pataljoni lõikes. Jaoulemate suhtumise

analüüsimisel jälgitakse, kas pataljonide vahelisel võrdlusel jaoulemate suhtumine erineb üksteisest.

Pataljonide vahelisi erinevusi faktorite lõikes hinnati kasutades dispersioonanalüüsi ANOVA. Dispersioonanalüüsi käigus tähendavad järgnevad tähed järgmisi statistikuid: 1) M – keskmine, 2) SH – standarthälve, 3) n – vastanute arv, 4) p – olulisustõenäosus, 5) F – F-statistik.

Esimene faktor kirjeldab suhtumist riigikaitse ja ajateenistusse. Dispersioonanalüüs näitas (vt joonis 3), et erinevate pataljonide ajateenijast jaoulemate suhtumise võrdluses riigikaitse ja ajateenistusse statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud ($F=0,923$ ja $p=0,431$).

Joonis 3. Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse (allikas: Autori koostatud)

Joonis 3. illustreerib pataljonide vahelisi erinevusi ajateenijast jaoulemate suhtumises riigikaitse ja ajateenistusse.

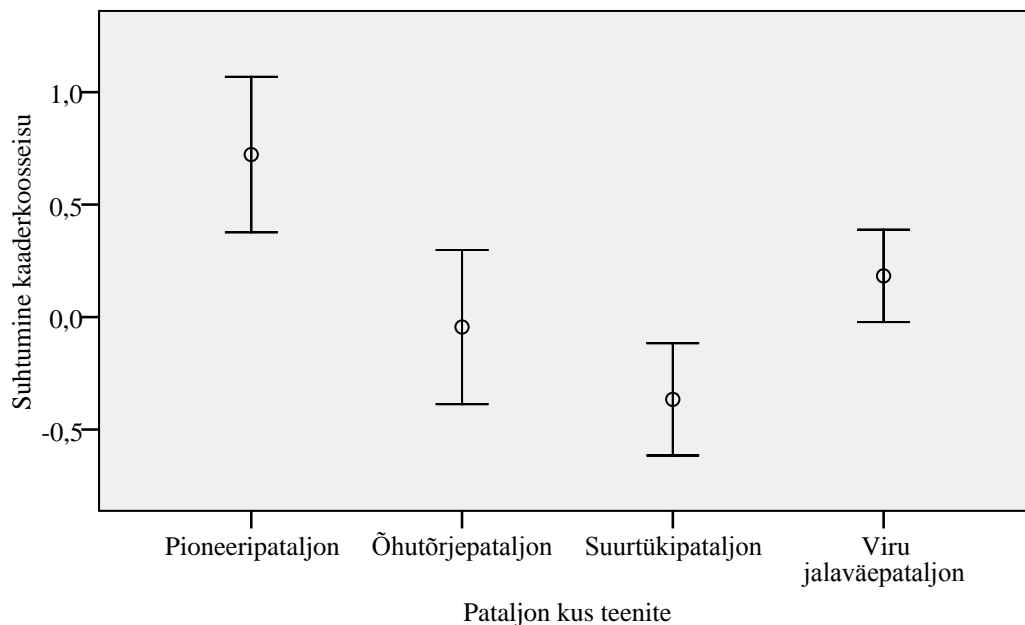
Teine faktor kirjeldab suhtumist kaaderkoosseisu. Dispersioonanalüüs näitas (vt joonis 4), et erinevate pataljonide ajateenijast jaoulemate suhtumise võrdluses kaaderkoosseisu esines statistiliselt olulisi erinevusi ($F=7,122$ ja $p=0,000$).

Erinevus esines pioneeripataljoni ja õhutõrjepataljoni vahel ($M=0,722$; $SH=0,716$ ja $M= -0,044$; $SH=1,205$; $n=69$; $p=0,003$) (vt joonis 4).

Erinevus esines pioneeripataljoni ja suurtükipataljoni vahel ($M=0,722$; $SH=0,716$ ja $M= -0,366$; $SH=0,941$; $n=76$; $p=0,000$) (vt joonis 4).

Erinevus esines pioneeripataljoni ja viru jalaväepataljoni vahel ($M=0,722$; $SH=0,716$ ja $M= -0,183$; $SH=0,730$; $n=70$; $p=0,036$) (vt joonis 4).

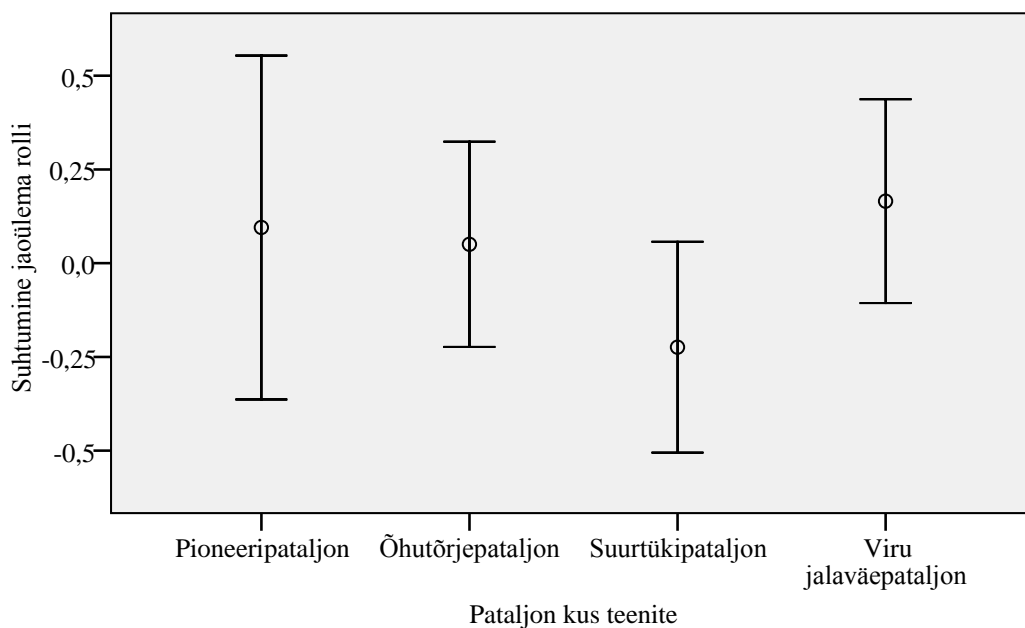
Erinevus esines suurtükipataljoni ja viru jalaväepataljoni vahel ($M= -0,366$; $SH=0,941$ ja $M= -0,183$; $SH=0,730$; $n=108$; $p=0,003$) (vt joonis 4).

Joonis 4. Suhtumine kaaderkoosseisu (allikas: Autori koostatud)

Joonis 4. on illustreerimaks pataljonide vahelisi erinevusi ajateenijast jaotlemate suhtumises kaaderkoosseisu. Jooniselt ja dispersioonanalüüsist ANOVA järeldeb, et Pioneeripataljoni ajateenijast jaotlemate suhtumine kaaderkoosseisu oli kõige parem.

Kolmas faktor kirjeldab suhtumist jaotlemate rolli. Dispersioonanalüüs näitas (vt joonis 5), et erinevate pataljonide ajateenijast jaotlemate suhtumise võrdluses jaotlemate rolli statistiliselt olulisi erinevus ei esinenud ($F=1,533$ ja $p=0,208$).

Joonis 5. Suhtumine jaoülema rolli (allikas: Autori koostatud)

Joonis 5. on illustreerimaks pataljonide vahelisi erinevusi ajateenijast jaoülemate suhtumises jaoülema rolli.

Ajateenijast jaoülemate suhtumises pataljonide lõikes selgus, et esines statistiliselt olulisi erinevusi erinevate pataljonide ajateenijast jaoülemate suhtumises kaaderkoosseisu. Sellest võib järeldada, et kuna uurimused on läbi viidud erinevates väeosades siis tulemuste erinevus võib olla tingitud ka sellest, et igas väeosas võivad olla erinevad hoiakud ja arusaamad heast ülemast.

Magistritöö teoreetilises osa leidis töö autor, et peamiseks ja otseseks teguriks, mis ajateenijatest jaoülemate suhtumist kujundab, on enne kõige sulandumine militaarsesse keskkonda ja sõjaväe väärtuste omaksvõtt. Seega võib väita, et Pioneeripataljoni kaaderkoosseis on võrreldes teiste pataljonidega loonud paremad eeldused jaoülematele sulandumiseks militaarsesse keskkonda.

Teises osas sotsiaalsete agentide mõju analüüsimisel kolme faktoritesse lähtutakse leitud kahest sotsiaalsete agentide tegurist ja eeldatakse, et sotsiaalsete agentide mõju erineb kolme faktori lõikes. Sotsiaalsete agentide mõju analüüsimisel jälgitakse, kuidas nende mõju erineb üksteisest faktorite lõikes.

Analüüsid sotsiaalseid agente meedia, pere, sõbrad ja kool, jagas autor sotsiaalsed agendid kaheks teguriks. Sotsiaalsete tegurite välja selgitamisel jäeti küsimustikust välja need väited, mille faktorkaal oli esialgses faktoranalüüsi kolmes faktoris kõrge kaaluga. Analüüsi käigus eristusid selgelt meediaga seotud väited. Analüüsid sotsiaalseid agente pere, sõbrad ja kool, ei eristunud need väited omavahel, sellest tulenevalt määrati need kõik ühte tegurisse.

Tabel 9. on esitatud kümme väidet, mille alusel toimub esimese sotsiaalse teguri kirjeldamine. Tabelites tuuakse välja väidete numeratsioon ja väite sisu.

Tabel 9. Esimene sotsiaalne tegur (allikas: Autori koostatud)

I Sotsiaalne tegur	Väite nr.	Väite sisu
Meedia	8.	Ajateenistusse tulles sain Eesti Kaitseväge kohta vajaliku infot meediast
	13.	Meedias on Eesti Kaitseväge kajastatud negatiivsena
	14.	Olen nõus Sõdurilehte/Sõdur ise uudiseid kirjutama
	18.	Meedia ei kajasta Eesti Kaitseväge õiglaselt
	19.	Ajateenistuse jooksul tarbin meediat vähe
	29.	Olen soovitanud mõnda uudist Eesti Kaitseväest lugeda sõbrale
	94.	Meedias on Eesti Kaitseväega seonduvad teemad ülevõimendatud
	86.	Eesti Kaitseväega seonduvad uudised pakuvad mulle huvi
	57.	Ajakiri „Sõdur“ on minu meelest vajalik
	77.	Ajakirjanduses kajastatav Eesti Kaitseväge puudutav info on usaldusväärne

Tabel 9. on esitatud kärbitud kujul, kokku oli I sotsiaalses teguris 19 väidet. Tabelis tuuakse välja väidete numeratsioon ja väite sisu.

Tabel 10. on esitatud seitse väidet, mille alusel toimub teise sotsiaalse teguri kirjeldamine.

Tabel 10. Teine sotsiaalne tegur (allikas: Autori koostatud)

II Sotsiaalne tegur	Väite nr.	Väite sisu
Pere, sõbrad, kool	71.	Sõjalise ohu korral minu perekond põgeneb välismaale
	60.	Perekond tunneb huvi, kuidas mul ajateenistuses läheb
	48.	Enamik minu sõpru läbiks/on läbinud ajateenistuse
	44.	Osaesin koolis riigikaitse õpetuse tunnis
	28.	Enne kaitsevärke tulekut uurisin sõprade käest kaitseväge kohta
	23.	Sõjalise ohu korral põgenevad minu sõbrad välismaale
	15.	Koolis on tutvustatud kaitseväge

Järgnevas analüüsitakse, kas sotsiaalsed tegurid on seotud eelnevalt leitud kolme faktoriga. Selleks on koostatud kaks tabelit.

Tabel 11. Meedia seotus faktoritega (allikas: Autori koostatud)

Korrelatsioonid		Meedia
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	Pearson korrelatsioon (r)	0,23
	Olulisustõenäosus (p)	0,002
	Kokku vastajaid (n)	173
Suhtumine kaaderkoosseisu	Pearson korrelatsioon (r)	0,26
	Olulisustõenäosus (p)	0,000
	Kokku vastajaid (n)	173
Suhtumine jaoülemate rolli	Pearson korrelatsioon (r)	0,10
	Olulisustõenäosus (p)	0,175
	Kokku vastajaid (n)	173

Tabelist 11. järeldub, et meedia on kõige rohkem seotud ajateenijast jaoülemate suhtumisega kaaderkoosseisu. Põhjuslikku seost käesolev tabel ei näita. Statistiliselt suuri erinevusi antud tabelis ei esine.

Analüüsist ei selgu, kas jaoülemate suhtumine kaaderkoosseisu on negatiivne või positiivne. Kuid toetudes magistr töö teoreetilisele osale, võib väita, et meedia seotus jaoülemate suhtumisega kaaderkoosseisu, võib tuleneda sellest, et jaoülemad on

näiteks varasemalt meediast lugenud erinevaid artikleid kaadrikaitseväelastest, kes on legendaarsed oma karmide kasvatuslike meetodite poolest.

Tabel 12. Pere, sõbrad, kool seotus faktoritega (allikas: Autori koostatud)

Korrelatsioonid		Pere, sõbrad, kool
Suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse	Pearson korrelatsioon (r)	0,45
	Olulisustõenäosus (p)	0,000
	Kokku vastajaid (n)	176
Suhtumine kaaderkoosseisu	Pearson korrelatsioon (r)	0,07
	Olulisustõenäosus (p)	0,371
	Kokku vastajaid (n)	176
Suhtumine jaõülema rolli	Pearson korrelatsioon (r)	0,30
	Olulisustõenäosus (p)	0,000
	Kokku vastajaid (n)	176

Tabelist 12. järeldub, et pere, sõbrad ja kool on seotud ajateenijast jaõülemate suhtumisega riigikaitse- ja ajateenistusse ning jaõülema rolli. Põhjuslikku seost käesolev tabel ei näita. Statistiliselt suuri erinevusi antud tabelis ei esine.

Analüüsist ei selgu, kas jaõülemate suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse on negatiivne või positiivne. Kuid toetudes magistr töö teoreetilisele osale, võib väita, et pere, sõprade ja kooli seotus jaõülemate suhtumisega riigikaitse- ja ajateenistusse võib tuleneda sellest, et jaõülemate jaoks on oluline nende arvamus. Näiteks ei saa pere ja sõbrad teada kaaderkoosseisu ning jaõülema teenistusülesandeid, seega puudub neil täpne arvamus selles osas.

Lähtuvalt magistr töö teoreetilisest osast ja sotsiaalsete agentide analüüsist saab väita, et sotsiaalsed tegurid on seoses ajateenijast jaõülemate suhtumisega Eesti Kaitseväge. Analüüsides meedia rolli, mis on instrumendiks ühiskonnas lugupeetud ning autoriteetsetele isikutele, kelle arvamus hinnatakse ja väljaütlemistele reageeritakse. Seega saame järeldada, et julgeoleku seisukohalt on väga oluline teada millisest informatsioonist jaõülemad informatsiooni saavad.

Järgnevas analüüsitakse, kuidas küsimustiku demograafilised näitajad seostuvad kolme leitud faktoritega. Andmete analüüsimiseks kasutati erinevaid statistilisi

andmetötluse meetodeid, T-test, korrelatsioonanalüüs ja dispersioonanalüüs ANOVA . Väiteid analüüsid on välja toodud järgnevad näitajad: 1) vastanute arv (N), 2) aritmeetiline keskmine (M), 3) standardhälve (SH), 4) väärtus (F), 5) olulisustõenäosus (p), 6) väärtus (t), 7) vabadusaste (df).

Tabel 13. Ajateenistusse tulek (t-test) (allikas: Autori koostatud)

Faktorid	Ajateenistusse tulin vabatahtlikult	N	M	SH
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	jah	96	0,35	0,86
	ei	79	-0,44	1,00
Suhtumine kaaderkoosseisu	jah	96	0,07	1,04
	ei	79	-0,12	0,93
Suhtumine jaotilema rolli	jah	96	0,15	0,90
	ei	79	-0,16	1,06

Tabelist 13. selgub, et leitud oluline erinevus suhtumises riigikaitse ja ajateenistusse gruppide vahel – kes tulid ajateenistusse vabatahtlikult ja kes mitte.

Tabel 14. Ajateenistusse tuleku olulisuse tabel (t-test) (allikas: Autori koostatud)

Faktorid		p	t	df
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	Equal variances assumed	0,000	5,631	173
	Equal variances not assumed	0,000	5,546	154,230
Suhtumine kaaderkoosseisu	Equal variances assumed	0,196	1,299	173
	Equal variances not assumed	0,191	1,314	171,851
Suhtumine jaotilema rolli	Equal variances assumed	0,380	2,091	173
	Equal variances not assumed	0,410	2,058	153,718

Tabelitest 13 ja 14 järeldub, et ajateenistusse vabatahtlikult tulemine on seotud suhtumisega riigikaitse ja ajateenistusse. Lähtuvalt t-testi tulemustest, mille järgi olulisustõenäosus p on alla 0,001, on antud erinevus statistiliselt oluline. Järelikult ajateenijad, kes tulid ajateenistusse vabatahtlikult, nende suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse oli parem, kui oli seda ajateenijatel, kes ei tulnud vabatahtlikult ajateenistusse.

Seega võib väita, et võimalusel tuleks võtta ajateenistusse noormehi, kes tulevad ajateenistusse vabatahtlikult. Põhjuslikku seost käesolev tabel ei näita. Rohkem analüüsitavate tunnuste osas statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu.

Tabel 15. Jaoulemate emakeel (t-test) (allikas: Autori koostatud)

Faktorid	Emakeel	N	M	SH
Suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse	Eesti keel	165	0,04	0,97
	Vene keel	11	-0,59	1,29
Suhtumine kaaderkoosseisu	Eesti keel	165	-0,02	0,99
	Vene keel	11	0,25	1,17
Suhtumine jaoulema rolli	Eesti keel	165	-0,04	0,99
	Vene keel	11	0,45	0,96

Tabelist 15. selgub, et leitud oluline erinevus suhtumises riigikaitse- ja ajateenistusse gruppide vahel – kelle emakeel oli eesti keel ja kellel emakeel oli vene keel.

Tabel 16. Jaoulemate emakeele olulisuse tabel (t-test) (allikas: Autori koostatud)

Faktorid		p	t	df
Suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse	Equal variances assumed	0,043	2,035	174
	Equal variances not assumed	0,141	1,588	10,771
Suhtumine kaaderkoosseisu	Equal variances assumed	0,393	-,857	174
	Equal variances not assumed	0,475	-,739	10,974
Suhtumine jaoulema rolli	Equal variances assumed	0,110	-1,607	174
	Equal variances not assumed	0,125	-1,657	11,477

Tabelitest 15 ja 16 ilmneb, et emakeelega on seotud ajateenijatest jaoulemate suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse. Järelikult ajateenijad, kelle emakeel on eesti keel, nende suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse oli motiveeritum, kui oli seda ajateenijatel kelle emakeel oli vene keel.

Seega võib väita, et võimalusel tuleks võtta ajateenistusse noormehi, kelle emakeel on eesti keel. Lähtuvalt t-testi tulemustest, mille järgi olulisustõenäosus p on alla 0,05, on antud erinevus statistiliselt oluline. Põhjuslikku seost käesolev tabel ei näita. Rohkem analüüsitavate tunnuste osas statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu.

Emakeele seotust suhtumisega riigikaitssesse ja ajateenistusse võib seletada sellega, et kuna väljaõppe toimub eesti keeles, siis noormeestel, kes Eesti keelt hästi ei valda, võib tekkida keeleline barjäär. Kindlasti ei oleks see nii määrav, kui oleks tegemist tavapärase keele kasutusega, kuid kaitseväes on kasutusel väga palju erialaseid sõnu. Mida tehnilisem on väeosa, nagu seda on Kirde Kaitseringkond, seda raskem on õpitud selgeks saada.

Tabel 17. Kuulumine Kaitseliitu (t-test) (allikas: Autori koostatud)

Faktorid	Kas kuulute Kaitseliitu	N	M	SH
Suhtumine riigikaitssesse ja ajateenistusse	jah	15	0,86	0,47
	ei	162	-0,08	1,00
Suhtumine kaaderkoosseisu	jah	15	0,06	0,87
	ei	162	-0,01	1,01
Suhtumine jaouilema rolli	jah	15	0,25	1,00
	ei	162	-0,02	1,00

Tabelist 17. selgub, et leitud oluline erinevus suhtumises riigikaitssesse ja ajateenistusse gruppide vahel – kes kuulusid Kaitseliitu ja kes ei kuulunud.

Tabel 18. Kuulumine Kaitseliitu olulisuse tabel (t-test) (allikas: Autori koostatud)

Faktorid		p	t	df
Suhtumine riigikaitssesse ja ajateenistusse	Equal variances assumed	0,000	3,577	175
	Equal variances not assumed	0,000	6,419	27,446
Suhtumine kaaderkoosseisu	Equal variances assumed	0,800	,254	175
	Equal variances not assumed	0,777	,287	17,699
Suhtumine jaouilema rolli	Equal variances assumed	0,315	1,008	175
	Equal variances not assumed	0,290	1,006	16,690

Tabelitest 17 ja 18 järeldub, et kuulumisega Kaitseliitu on seotud ajateenijatest jaouilemate suhtumine riigikaitssesse ja ajateenistusse. Järelikult ajateenijad, kes kuulusid Kaitseliitu, nende suhtumine riigikaitssesse ja ajateenistusse oli motiveeritum, kui oli seda ajateenijatel, kes ei kuulunud Kaitseliitu.

Seega võib väita, et võimalusel tuleks võtta ajateenistusse noormehi, kes kuuluvad Kaitseliitu. Lähtuvalt t-testi tulemustest, mille järgi olulisustõenäosus p on alla 0,001, on antud erinevus statistiliselt oluline. Põhjuslikku seost käesolev tabel ei näita. Rohkem analüüsitavate tunnuste osas statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud.

Toetudes magistritöö teoreetilisele osale, võib väita, et vabatahtlik organisatsioon Kaitseliit, on oma olemuselt ja väärtustel väga sarnane Eesti Kaitsevägele. Seega on ka seletatav fakt, miks eelnevalt Kaitseliiduga liitunud noormeestel, on suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse motiveeritum.

Tabel 19. Ajateenijast jaotlemate vanus (korrelatsioonid) (allikas: Autori koostatud)

Vanus		
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	Pearson korrelatsioon	-0,27**
	p	0,00
	N	177
Suhtumine kaaderkoosseisu	Pearson korrelatsioon	0,03
	p	0,74
	N	177
Suhtumine jaotlemate rolli	Pearson korrelatsioon	-0,06
	p	0,46
	N	177

**Correlation is significant at the 0.01 level

Tabelist 19. järeldub, et leidis seose ajateenijast jaotlemate vanuse ja riigikaitse ning ajateenistusse suhtumise vahel. Järelikult ajateenijad, kes olid nooremad, suhtusid positiivsemalt riigikaitse ja ajateenistusse, kui need, kes olid vanemad. Seega võib väita, et võimalusel tuleks võtta ajateenistusse mehi kes on nooremad.

Lähtuvalt tulemustest (vt tabel 19), mille järgi olulisustõenäosus p on alla 0,001, on antud erinevus statistiliselt oluline. Põhjuslikku seost käesolev tabel ei näita. Rohkem analüüsitavate tunnuste osas statistiliselt olulisi seoseid ei ilmnenud.

Sarnasele järeldusele vanuse kohta on jõudnud ka Andres Vegel oma magistritöös. Analüüsist selgub, et mida vanem on ajateenija, seda madalam on tema pühendumus ja innukus (Vegel 2011:19).

Toetudes magistritöö teoreetilisele osale, võib väita, et mida noorem on ajateenija, seda vastuvõtlikum on ta kaitseväge poolt pakutavatele väärtustele. Samas ei tohi unustada, nagu selgus ka teoreetilises osas, et kui ajateenijate ülemaks on negatiivse suhtumisega jaoülem, siis on ka nooremad ajateenijad altimad võtma üle negatiivseid hoiakuid oma käitumisrepertuaari.

Järgmises analüüsi osas vaadeldakse kuidas küsimustiku demograafilised näitajad, haridus ja jaoülemaks saamise motiivid, seostuvad kolme leitud faktoriga. Põhjuslikku seost käesolevad tabelid ei näita. Analüüsides on välja toodud järgnevad näitajat: 1) vastanute arv (N), 2) aritmeetiline keskmine (M), 3) standardhälve (SH), 4) olulisustõenäosus (p), 5) vabadusaste (df).

Tabel 20. Hariduse seotus faktoritega (allikas: Autori koostatud)

Faktor		F	p	df
Suhtumine riigikaitse- ja ajateenistusse	Between Groups	6,185	0,003	2
	Within Groups			174
Suhtumine kaaderkoosseisu	Between Groups	2,443	0,090	2
	Within Groups			174
Suhtumine jaoülema rolli	Between Groups	0,562	0,571	2
	Within Groups			174

Esimene faktor kirjeldab suhtumist riigikaitse ja ajateenistusse. Dispersioonanalüüs näitas (vt tabel 20), et erinevate haridustasemega ajateenijast jaoülemate suhtumise võrdluses riigikaitse ja ajateenistusse esines statistiliselt olulisi erinevusi ($F(2,174)=6,185$ ja $p=0,003$).

Tabel 21. Hariduse seotus esimese faktoriga (allikas: Autori koostatud)

Faktor		Haridus	Mean Difference	p
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	Keskharidus	Kutsekeskharidus	-0,040	0,825
		Kõrgharidus	0,726	0,001
	Kutsekeskharidus	Keskharidus	0,040	0,825
		Kõrgharidus	0,766	0,003
	Kõrgem	Keskharidus	-0,726	0,001
		Kutsekeskharidus	-0,766	0,003

*The mean difference is significant at the .05 level.

Erinevus esines keskharidusega ja kõrgharidusega ajateenijate vahel ($M=0,094$; $SH=0,954$ ja $M= -0,632$; $SH=1,247$; $n=139$; $p=0,001$) (vt tabel 21 ja 22).

Samuti esines erinevus kutsekeskharidusega ja kõrgharidusega ajateenijate vahel ($M=0,134$; $SH=0,808$ ja $M= -0,632$; $SH=1,247$; $n=63$; $p=0,003$) (vt tabel 21 ja 22).

Sarnasele järeldusele hariduse kohta on jõudnud ka Andres Vegel oma magistritöös. Analüüsist selgub, et mida haritum on ajateenija, seda madalam on tema pühendumus ja innukus (Vegel 2011:19).

Tabel 22. Haridustasemete võrdlus (allikas: Autori koostatud)

Faktor	Haridus	Vastas kokku	M	SH
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	Keskharidus	114	0,094	0,954
	Kutsekeskharidus	38	0,134	0,808
	Kõrgharidus	25	-0,632	1,247
Suhtumine kaaderkoosseisu	Keskharidus	114	-0,113	1,002
	Kutsekeskharidus	38	0,290	0,934
	Kõrgharidus	25	0,077	1,029
Suhtumine jaotulema rolli	Keskharidus	114	0,012	0,920
	Kutsekeskharidus	38	-0,128	1,088
	Kõrgharidus	25	0,140	1,213

Teine faktor kirjeldab suhtumist kaaderkoosseisu. Dispersioonanalüüs näitas (vt tabel 20), et erinevate haridustasemega ajateenijast jaotulemate suhtumise

võrdluses kaaderkoosseisu ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi ($F(2,174)=2,443$ ja $p=0,090$).

Analüüsist ei selgu, kas jaoülemate suhtumine riigikaitssesse ja ajateenistusse on negatiivne või positiivne. Kuid toetudes magistritöö teoreetilisele osale, võib väita, et hariduse seotus jaoülemate suhtumisega riigikaitssesse ja ajateenistusse, võib tuleneda sellest, et kõrgharidusega jaoülemad on piltlikult öeldes näinud rohkem maailma, kui kesk- või keskeriharidusega jaoülemad. Seega võivad nende väärtushinnangud oluliselt erineda kesk- ja keskeriharidusega jaoülematest.

Seega, näiteks ei näe kõrgharidusega noormehed ainult ajateenistuses olemise positiivseid külgi, vaid ka negatiivseid külgi. Nende jaoks võivad olla negatiivsed küljed seotud kas õpingutest eemal viibimise või ka karjääri tegemise pidurdumisega.

Kolmas faktor kirjeldab suhtumist jaoülema rolli. Dispersioonanalüüs näitas (vt tabel 20), et erinevate haridustasemega ajateenijast jaoülemate suhtumise võrdluses jaoülema rolli statistiliselt olulisi erinevus ei esinenud ($F(2,174)=0,562$ ja $p=0,571$).

Tabel 23. Jaoülemaks saamise seotus faktoritega (allikas: Autori koostatud)

Faktor		F	p	df
Suhtumine riigikaitssesse ja ajateenistusse	Between Groups	1,847	0,161	2
	Within Groups			174
Suhtumine kaaderkoosseisu	Between Groups	0,740	0,479	2
	Within Groups			174
Suhtumine jaoülema rolli	Between Groups	10,812	0,000	2
	Within Groups			174

Esimene faktor kirjeldab suhtumist riigikaitssesse ja ajateenistusse. Dispersioonanalüüs näitas (vt tabel 23), et erinevate jaoülemaks saamise motiividega ajateenijast jaoülemate suhtumise võrdluses riigikaitssesse ja ajateenistusse ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi ($F(2,174)=1,847$ ja $p=0,161$).

Teine faktor kirjeldab suhtumist kaaderkoosseisu. Dispersioonanalüüs näitas (vt tabel 23), et erinevate jaoülemaks saamise motiividega ajateenijast jaoülemate suhtumise võrdluses kaaderkoosseisu ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi ($F(2,174)=0,740$ ja $p=0,479$).

Kolmas faktor kirjeldab suhtumist jaoülema rolli. Dispersioonanalüüs näitas (vt tabel 23), et erinevate jaoülemaks saamise motiividega ajateenijast jaoülemate suhtumise võrdluses jaoülema rolli esines statistiliselt olulisi erinevusi ($F(2,174)=0,10,812$ ja $p=0,000$).

Analüüsist ei selgu, kas jaoülemate suhtumine jaoülema rolli on negatiivne või positiivne. Kuid toetudes magistritöö teoreetilisele osale, võib väita, et jaoülemaks saamise motiivi seotus jaoülemate suhtumisega jaoülema rolli võib tuleneda sellest, et kolm kuud pikem teenistusaeg võrreldes reameestega, ei ole kõigile jaoülematele vastuvõetav.

Tabel 24. Jaoülemaks saamise seotus kolmanda faktoriga (allikas: Autori koostatud)

Faktor		Jaoülemaks saamise motiiv	Mean Difference	p
Suhtumine jaoülema rolli	vabatahtlikult	lihtsalt määrati	0,495	0,007
		vastu tahtmist	1,390	0,000
	lihtsalt määrati	vabatahtlikult	-0,495	0,007
		vastu tahtmist	0,896	0,017
	vastu tahtmist	vabatahtlikult	-1,390	0,000
		lihtsalt määrati	-0,896	0,017

*The mean difference is significant at the .05 level.

Vabatahtlike ja vastu tahtmist jaoülemaks määratute vahel ($M=0,161$; $SH=0,873$ ja $M=-1,230$; $SH=1,261$; $n=142$; $p=0,000$) (vt tabel 24 ja 25).

Tabel 25. Jaõlemaks saamise võrdlus (allikas: Autori koostatud)

Faktor	Jaõlemaks saamise motiiv	Kokku vastas	M	SH
Suhtumine riigikaitse ja ajateenistusse	vabatahtlikult	134	0,081	0,946
	lihtsalt määrati	35	-0,250	1,167
	vastu tahtmist	8	-0,269	1,004
Suhtumine kaaderkoosseisu	vabatahtlikult	134	-0,047	1,023
	lihtsalt määrati	35	0,109	0,937
	vastu tahtmist	8	0,311	0,894
Suhtumine jaõlema rolli	vabatahtlikult	134	0,161	0,873
	lihtsalt määrati	35	-0,334	1,138
	vastu tahtmist	8	-1,230	1,261

Erinevus esines vabatahtlike ja lihtsalt jaõlemaks määratute vahel ($M=0,161$; $SH=0,873$ ja $M= -0,334$; $SH=1,138$; $n=169$; $p=0,007$) (vt tabel 24 ja 25).

Ning lihtsalt määratute ja vastu tahtmist jaõlemaks määratute vahel ($M=-0,334$; $SH=1,138$ ja $M= -1,230$; $SH=1,261$; $n=43$; $p=0,017$) (vt tabel 24 ja 25).

Analüüsi viimase osana tuuakse välja küsimustiku lõpus vabas vormis ajateenijast jaõlemate poolt kirjutatud kommentaarid, mis kirjeldavad suhtumist Eesti Kaitsevõlle. Kommentaarid on toodud välja pataljonide kaupa.

- „Iga Eestis elav mees peaks läbima ajateenistuse!“ (Õhutõrjepataljon)
- „Ajateenistuses seersandiks olemine on tüütu. Piisaks kahekast kuust, et välja koolitada seersandid!“ (Õhutõrjepataljon)
- „Eesti ja Eesti sõdurid tagavad riigi julgeoleku. Liiga palju tühja aega on ajateenistuse teinud mõttetuks.“ (Õhutõrjepataljon)
- „Minule isiklikult on vastumeelne see, et kõrgema astme ülemad ei ole kursis ajateenijate elu-oluga, madalama astme ülemad (rühmaülemad ja -vanemad) aga puudub initsiatiiv midagi muuta.“ (Õhutõrjepataljon)
- „Enne ajateenistust olin kaitsevõlle suhtes positiivselt meelestatud, siin olles on see asendunud järjest enam negatiivsusega.“ (Õhutõrjepataljon)

- „Loodan, et kõik kodanikud saavad aru oma poliitilistest valikutest ning valivad pigem neid, kes ei arenda "õhukest riiki", vaid on nõus maksuma makse, et saada paremaid teenuseid ja paremat riiki.“ (Pioneeripataljon)
- „SBK oli uus ja huvitav, NAK oli tegevusrohke ja põnev. Aga alates seitsmendast kuust on üks suur panemine ja lihtsalt mõttetu olemine. Õpiks siis midagi uut, aga ei. Seega arvan, et ajateenistus võiks olla umbes kolm kuud lühem.“ (Suurtükiväepataljon)
- „Läbides nooremallohvitseri kursuse, ei konsulteerita ega arvestata isikute huve, mis ametikohale sind st kui vastutavale kohale määratakse. Kaaderkoosseisu poolt, on infosulg põhine probleem.“ (Suurtükiväepataljon)
- „Jaoülemaid võiks valida eelkõige vabatahtlikkuse ja hariduse alusel (muidugi ka pädevuse alusel). Ajateenijatele võiks anda rohkem valikuid: kus, kellena ja millal teenida. Praegusel hetkel on ajateenistus bingo loto. Praegune väljaõppe kaitseväes käib igivana tehnika ja relvadega (mis ei suuda kaitset pakkuda), seetõttu on see raha raiskamine. Tulemuslikum oleks väiksema palgaarmee loomine, kellel oleks suurem kaitsevõime, kui praegu väljaõpetatavatel ajateenijatel. On vähetõenäoline, et keegi hakkaks tulevikus kaevikutes sõda pidama. Tuleks arendada teisi valdkondi näiteks e-kaitset, õhutorjet jne. Praegu õpime kaitseväes sõjapidamise ajalugu.“ (Viru jalaväepataljon)
- „Ajateenistuses on liiga palju ebapraktilist.“ (Viru jalaväepataljon)

Ülalpool välja toodud kümnest kommentaarist järeldeb, et kolme jaoülema kommentaarid olid positiivsed ja kuue jaoülema kommentaari negatiivsed. Kindlasti ei peegelda ülaltoodud kommentaarid kõigi jaoülemate seisukohti. Kuid negatiivsete kommentaaride suhtest positiivsetega võib järeldada, et ajateenijatest jaoülemate suhtumine on oluline julgeoleku tegur. Sest nagu vanasõna ütleb: „Tilk tõrva meepotis võib rikkuda kogu meepoti sisu.“

Magistritöö neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida faktorite ja sotsiaalsete agentide seoseid jaoülemate suhtumisega. Magistritöös selgus, et ajateenijast jaoülemate suhtumisel on erinevad tahud, mis on seotud erinevate teguritega, millega peab arvestama.

KOKKUVÕTE

Me elame muutunud julgeolekukeskkonnas, kus maailm ei ole enam selline nagu me oleme harjunud seda nägema. Muutunud julgeolekukeskkond on riikidele peale surunud uued sõjapidamise viisid. Tehnoloogiliselt mahajäänud riikide sõjaväed on olude sunnil omandamas tehniliselt ja tehnoloogiliselt ülekaalukamate vägede vastu uusi taktikaid. Uueks sõjapidamise lahinguväljaks on muutumas sõjaväeliste juhtide mõistus.

Eesti Kaitsevägi on omamoodi kastisüsteem, mille formaalne jaotus on ülalt alla, kõige alumise kasti moodustavad ajateenijast sõdurid, keda juhivad jaotlemad. Nagu ajalugu ja tänane päev näitavad, on ajateenijast jaotlematel oluline rolli kaitseväes, nende näol on tegemist esimese astme sõjaväeliste juhtidega, kes kujundavad oma jao liikmete hoiakuid.

Magistritöö saab edaspidi kasuks olla Kirde Kaitseringkonna luure- ja julgeolekujaoskonna ja uuringus osalenud pataljoni staapidele, teadvustamaks ajateenijast jaotlemate suhtumisest tulenevaid võimalikke tagamaid.

Töö autor soovib, et edaspidised uurimustööd antud valdkonnas võiksid toimuda kõigis Eesti Kaitseväe neljas kaitseringkonnas, et seejärel analüüsida ja võrrelda kaitseringkondade vahelisi erinevusi ajateenijast jaotlemate suhtumist Eesti Kaitsevähke. Lisaks ajateenijast jaotlemate suhtumise analüüsimisele on kasulik sarnase uurimise läbiviimine ka kaader- ja reakoosseisule.

Magistritöö küsimustiku hilisem analüüs näitas, et teatud väidete osas tuleb läbi viia täiendav analüüs. Mõnede küsimustikus leiduvate väidete sisu oli kas liiga üldine või mitmeti mõistetav, seega vajavad sellised väited täpsustamist ja ümbersõnastamist.

Käesolev magistritöö analüüsib ajateenijast jaoülemate suhtumist Eesti Kaitsevärke ja riigikaitse, julgeolekut mõjutava tegurina. Sammuti antakse töös ülevaade sotsiaalsetest agentidest ja muutunud julgeolekukeskkonnast ning nende mõjust kaitsevärele.

Esimeses peatükis selgub, et ajateenijatest jaoülemate suhtumine Eesti Kaitsevärke on seotud väärtuste ja hoiakutega. Väärtused on püsivad ja need omandatakse sotsialiseerumise käigus, olulist rolli mängivad siinkohal sellised sotsiaalsed agendid nagu meedia, pere, sõbrad ja kool. Magistritööst selgus, et hoiak on püsiv valmisolek reageeringuks või hinnanguks ja hoiakud toimivad, kui väärtuste mõju vahendajatena isikute käitumisele. Selline teadmine annab võimaluse jaoülemate positiivseid hoiakuid tugevdada ja negatiivseid hoiakuid muuta.

Empiirilisele uuringule toetudes ning saadud tulemusi analüüsides järeldas autor, et ajateenijatest jaoülemate suhtumine Eesti Kaitsevärke jaguneb kolmeks faktoriks. Analüüsist selgub, et sotsiaalsed agendid mõjutavad ajateenijast jaoülemate suhtumist Eesti Kaitsevärke. Kuigi statistiliselt suuri erinevusi ei esinenud, saab väita, et erinevad agendid mõjutasid erinevaid faktoreid. Seevastu demograafiliste näitajate seostest kolme faktoriga esines statistiliselt suuri erinevusi.

Tulenevalt käesolevast magistritööst saab väita, et ajateenijast jaoülemate suhtumine Eesti Kaitsevärke on julgeoleku seisukohalt oluline informatsioon. Pidades silmas tulevikku mõistame, et see, milliseks kujuneb Eesti Kaitseväre väeüksuste võimekus sõja- ja rahuaja olukordades toime tulla, sõltub selgesti jaoülemate suhtumisest.

Juba tänasel päeval tuleb väga tähelepanelikult jälgida, et Eesti riigi kaitsevõime parandamiseks eraldatavaid ressursse kasutatakse otstarbekalt. Ressursside all ei tohi näha ainult tehnikat ja moodsat relvastust, vaid ka inimesi. Eesti inimressurss on piiratud ja see seab Eesti Kaitsevärele suured nõudmised, et õige suhtumisega ajateenijast jaoülemad saaksid määratud õigetele ametikohtadele.

SUMMARY

We are living in a changed state of security that the world is not used to seeing. The altered state of security has enforced a new way of warfare on the various nations of the world. Because of this technologically undeveloped countries are adapting new tactics to combat the more developed armies. The new battlefield is becoming the minds of the military leaders.

The Estonian Defence force is cast-system which is formally built up in a way that puts reserv-soldiers at the bottom of the system. Those soldiers are in turn led by squad leaders.

As history as well as present day show us that squad leaders have an important role in the defence forces. In them we see the first step in military leadership and they are the ones who mold the attitude of soldiers placed under their command.

This MA may be useful to KRK Reconnaissance and security department as well as to all the Battalion HQ's who participated in the study informing them of the consequences which may appear in different mentality's of soldiers.

All research in this particular field should be conducted in all four Estonian defence force districts. So that we could analyse and compare the differences between the Military districts as well as the attitudes of the Squad leaders toward their units as well as their service to their country. A similar study should be conducted to the cadets as well as the privates.

The MA's questionnaire's latest results revealed that in some cases additional analysis is necessary. Some arguments were either too general or ambiguous, such arguments need clarification or rephrasing.

This MA analyses the attitude of Squad leaders toward the Estonian Defence forces and national defence, as security factor. This thesis will give a summary of social factors and the change in the environment of security and their influence to the Estonian Defence forces.

The first Chapter clearly reveals that the attitude of Squad leaders is directly linked to values and stands. Values are permanent, they are acquired in the course of socialising. An important role is played by social factors like media, family, friends and school. The MA revealed that the stance is a permanent state of readiness to react or to judge. The stances work as mediators to values and personal behavior. This knowledge gives us the opportunity to reinforce the positive attitude and change the negative.

Basing on the empirical study and analysing the results, the author concluded that the attitudes of squad leaders may be divided into three. The analyse reveals that social factors influence the attitude of squad leaders. Although statistically the differences were not that great, we may deduce that different agents influenced different factors. But the connection of demographic ratios between the three factors revealed statistically large differences

Basing on this MA we may say that the attitudes of squad leaders are very important from security point of view. Keeping in mind of the future we understand that the ability to respond to war and peace-time situations greatly depend on their attitudes.

In order to improve the defensive abilities of the Estonian Nation we need to monitor that the resources provided are distributed rationally. We need to keep in mind that resources are not only machinery and weaponry but also humans. The Estonian human-resource is limited and that sets great demands on the Defence forces, so that soldiers with right attitudes would be assigned to positions suitable to their ability.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Aimre, I. 2005. Sotsioloogia. Teine, täiendatud trükk. Tallinn Sisekaitseakadeemia
- Allaste, A.A. 2008. Elustiilid ja väärtused. Konverents "Ühiseid väärtusi hoides"
26.09.2008 Tallinn Estonia talveaed
- Allik, J. Konstabel, K & Parmak, M. 2009. Thomas meetodi sobivusest kutsealuste psühholoogilise sobivuse hindamisel. Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuse kodulehelt http://www.ksk.edu.ee/pictures/file/Thomas_Meetodi_sobivusest.pdf välja otsitud 11.01.2010
- Altnurme, L. 2005. Kristlusest oma usuni. Uurimus muutustest eestlaste religioosusest 20. sajandi II poolel. Tartu Ülikooli Kirjastus
- ASWAB. Armed Services Vocational Aptitude Battery. ASWAB kodulehelt <http://www.official-asvab.com/index.htm> välja otsitud 12.11.2010
- Back, L. & Solomos, J. 1999. Theories of race and racism: a reader. London Routledge
- Bellamy, I. 1981. Towards a theory of international security. Political Studies, 29 (1), 100-105
- Brother, T. Gerow, J. R. Newell, J. D. 1989. Fundamentals of Psychology. London Glenview Scott, Foresman and Company
- Buzan, B. 1991. People, States & Fear. England Pearson Education Limited
- Cooper, R. 2003. The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-First Century. Great Britain Atlantic Books, an imprint of Grove Atlantic Ltd
- Croft, S. James, L. Morgan, M. P. & Terriff, T. 1999. Security Studies Today. Cambridge Polity Press
- Dsiss, H. & Kemkmann, P. 2005. Kodu ja üldharidus kui ressurside allikad noore põlvkonna elluastumisel. Raamatust „Põlvkonnad muutuvad ajas“ (Toim. P. Kenkmann, J. Saarniit). (lk 2-44). Tartu Ülikooli Kirjastus
- Eriksson, G. & Frängsmyr, T. 2004. Idéhistoriens huvudlinjer. Svenska Wahlström & Widstrand

- Finnish Security and Defence Policy. 2004. Government report 6/2004. Prime Minister's Office
- FM 6-22. 2006. Army Leadership. Headquarters, Department of the Army
- Fox, C. Hall, R. 2001. Rethinking security. NATO review, Winter 2001, 8-11
- Fuchs, R. A. D. 2003. Sociology Super Review. All You Need to Know. USA Research and Education Association
- Grondona, M. 2002. Majandusarengu kultuuritüpoloogia. Raamatust „Kultuur on tähtis. Kuidas väärtushinnangud kujundavad inimarengut“ (Toim. L. E. Harrison, S. P. Huntington). (lk 42-53). Kirjastus Pegasus
- Gupta, N. L. 2000. Human values in education. New Delhi Concept Publishing Company
- Haber, M. 2008. Eestlane sõdurina järeltõuse kaitseväge komplekteerimiseks, väljaõppeks ja juhtimiseks. Raamatust “KVÜÕA toimetised” (Toim. A. Saumets). (lk 115-283). Tartu Ülikooli Kirjastus
- Hakanen, E. A. & Wells, A. 1997. Mass media & society. Greenwich. Ablex Publishing Corporation
- Haydon, G. 2009. Väärtuskasvatus: õpetajad kui väärtuste edastajad? Raamatust „Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik“ (Toim. M. Pöder, M. Sutrop, P. Valk). (lk 25-44). Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Hayes, N. 2002. Sotsiaalpsühholoogia alused. Tallinn Kirjastus Külim
- Hess, B. B, Markson, W. E, Stein, J. P. 2000. Sotsioloogia. Tallinn Kirjastus Külim
- Hitlin, S. & Piliavin, J. A. 2004. Values: Reviving a dormant concept. Annual Review of Sociology, 30, 359-393
- Inglehart, R. 1995. Changing Values, Economic Development and Political Change. International Social Science Journal, 145, vol XLVII, 379-404
- Jaakson, K. & Vadi, M. 2006. The importance of value honest: determining factors and some hints to ethics. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Jermalavičius, T. 05.02.2011. Global War on Terrorism: Rediscovering the Insurgency and Counterinsurgency Theory. Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskuse kodulehelt <http://www.icds.ee/fileadmin/failid/Tomas%20Jermalavicius%20-%20Global%20War%20on%20Terrorism.pdf> välja otsitud 05.02.2011

- Jones, R. W. 1999. Security, Strategy, and Critical Theory. North South University Library kodulehelt <http://library.northsouth.edu/Upload/Security%20Strategy%20and%20Critical%20Theory.pdf> välja otsitud 31.01.2011
- Kagadze, M. & Kullasepp, K. 2005. Suhtlemine lahedaks. Tallinn Kirjastus Koolibri
- Kaitseväe eetikakoodeks. 2007. Tallinn Kaitsejõudude peastaap
- Kala, K. 2010. Sõjapidamine III Sõjakunsti neli põlvkonda. Millis(t)esse neist kuuluvad Eesti kaitsevägi ja Kaitseliit? Kaitse Kodu, 3, 19-20
- Kalmus, V. & Vihalemm, T. 2004. Eesti siirdekultuuri väärtused. Raamatus „Eesti elavik 21. Sajandi algul. Ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest“ (Toim. V. Kalmus, M. Lauristin, P. Pruulmann-Vengerfeldt). (lk 31-43). Tartu Ülikooli Kirjastus
- Kasearu, K. 2009. Muutuvad pereväärtused muutavas Eestis. Taru Ülikooli kodulehelt http://www.sh.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=597970/pere_muutused_eesti.pdf välja otsitud 07.01.2011
- Kask, K. 2005. Meediaõpetus õpik gümnaasiumile. Haridus- ja Teadusministeerium Avita
- Katz, H. 2010. The Media Handbook: A Complete Guide to Advertising Media Selection, Planning, Research, and buying 4th edition. New York Taylor & Francis Group
- Kendall, D. 2010. Sociology in Our Times: The Essentials. 7th edition. Wadsworth Cengage Learning
- Klemm, R. K. & Korts, K. 2010. Ülevaade meedia ja kommunikatsiooni teooriast Loengumaterjal. Tartu Ülikool Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
- Kraav, I. 22.06.2001. Vajame uut pedagoogilist kultuuri. Õpetajate Leht, nr 25. Õpetajate Leht kodulehelt <http://www.opleht.ee/Arhiiv/2001/22.06.01/dialoog/1.shtml> välja otsitud 25.12.2010
- Krips, H. 2010. Konfliktidest ja suhtlemisoskustest õpetamisel ja juhtimisel. Tartu AS Atlex
- Kronenfeld, D. B. 2005. Cognitive Research Methods. – Encyclopedia of Social Measurement. Oxford Elsevier Ltd.
- Kuuse, T. 2008. Värbamiskeskus otsib kaitsevärke noori tugevaid mehi. Kaitse Kodu, 5, lk 16-18

- Lambert, Y. 1999. Religion in Modernity as a New Axial Age: Secularization or New Religious Forms? *Sociology of Religion*, 60:3 303-333. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 25.12.2010
- Liang, Q. & Xiangsui, W. 2002a. Beyond the limits war. *Whole Earth*, 109, 21-24. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 14.02.2011
- Liang, Q. & Xiangsui, W. 2002b. Unrestricted warfare: China's master plan to destroy America. Panama Pan American Publishing Company
- Lilach, S. & Roccas, S. 1992 Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Stanford University Infolab kodulehelt http://infolab.stanford.edu/~jure/pub/misc/darja_clanek.pdf välja otsitud 25.12.2010
- Lind, W. S., Nightengale, K., Schmitt, J. F., Sutton, J. W., Wilson, G. I. 1989. The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. *Marine Corps Gazette*, October, 22-26
- Lorents, P. 1998. Süsteemse käsitluse alused. Tallinn Eesti Riigikaitse Akadeemia kirjastus
- Luciani, G. 1988. The Economic Content of Security. *Journal of Public Policy*, 8, 151-173
- MacCoby, E. E. 2007. Historical Overview of Socialization Research and Theory. Raamatust „Handbook of Socialization. Theory and Research“ (Toim. J. E. Grusec, P. D. Hastings). (lk 13-41). New York The Guilford Press
- Macionis, J. J. & Plummer, K. 2008. *Sociology: A Global Introduction*. 4th edition. England Pearson Education LTD
- McEwan, T. 2001. *Managing Values and Beliefs in Organisations*. England Pearson Education
- McQuail, D. 2000. *Massikommunikatsiooni teooria*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Militerm. 12.04.11. Sõjandusterminoloogia. Sõjanduse, julgeoleku,- kaitsepoliitika terminibaasi kodulehelt <http://mt.legaltext.ee/militerm/> väljaotsitud 12.04.11
- Murumets, J. 2007. Renewed national defense planning and management: capability-based planning, programming, budgeting and execution system for small states. Tartu University Press
- Must, A. 2005. *Sotsiaalsed uuringud*. Tartu Kaitseväe Ühendatud Õppeasutus
- Mõts, E. 2010. *Eesti Kaitseväe maaväe lahingutegevuse alused*. Tartu Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused taktika õppetool

- Mägi, H. & Vitsut, L. 2008. Infosõda: visioon ja tegelikkus. Tallinn Eesti Ekspressi Kirjastuse AS
- Männik, E. 2007. Terrorismi minevik, olevik ja tulevikuväljavaated. Raamatust „KVÜÕA Toimetised 8/2007“ (Toim. A. Saumets). (lk 7-30) Tartu Ülikooli Kirjastus
- Nowicki, E. A. 2008. The interaction of attitudes toward racial membership and learning ability in school-age children. *Educational Psychology*, 28 (3) Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 01.10.2010
- Opermann, S. 2009. Konkreetse ajalehenumbri loetavus. Tähelepanu äratamise ja säilitamise võtted. Publitseerimata magistr töö. Tartu ülikool
- Palmaru, R. 2004. Ühiskond ja meedia. Raamatust „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat“ (Toim. S. Karro, A. Kivimäe, R. Palmaru, Ü. Rohtmaa, E. Tandre). (lk 9-22). Paide-Tallinn Mitte-estlaste Integratsiooni Sihtasutus
- Pojman, P. L. 2005. Eetika õiget ja väärast avastamas. Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Pomeroy, L. 2005. Cross-National DIMS-2 Correlation. Raamatust „The new science of axiological psychology“ (Toim. R.B. Edwards). (lk 275-277). New York Rodopi
- Potšeptsov, G. 2009. Propaganda trummipõrin uus külm sõda ja infokonfliktid postsovetlikus ruumis. Olion
- Pöder, M. Sutrop, M. Valk, P. 2009. Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik. Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Ray, M. L. 1973. *Marketing Communication and the Hierarchy of Effects*. University of Florida kodulehelt <http://warrington.ufl.edu/mkt/docs/sawyer/MrktgCommun.pdf> välja otsitud 03.02.2011
- Realo, A. Schmidt, M & Vadi, M. 2002. Kultuur ja sotsiaalne käitumine. Raamatust „Psühholoogia gümnaasiumile“ (Toim. J. Allik, M. Rauk). (lk 222-240) Tartu Ülikooli Kirjastus
- Reilly, S. Schwoch, J. White, M., 1992. *Media Knowledge: Readings in Popular Culture, Pedagogy, and Critical Citizenship*. Albany State University of New York Press
- Riigikaitse strateegia. 2010. Kaitseministeeriumi kodulehelt http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/Riigikaitse_strateegia_2010.pdf välja otsitud 12.04.11
- Pihlak, T. 2005. Kooliga seotud hoiakud Rakvere linna 7. ja 9. Klassides. Publitseerimata magistr töö. Tallinna ülikool

- Riiklik programm „Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007-2013“ Vabariigi Valitsuse korraldus 19.jaanuar. 2007 nr 26. Haridus- ja teadusministeeriumi kodulehelt <http://www.hm.ee/index.php?03236> välja otsitud 26.12.2010
- Rogers, S., W. 2003. Social Psychology. Experimental and Critical Approaches. Philadelphia. Open University Press
- Rokeach, M. 1973. The Nature of Human Values. New York. The Free Press
- Saarniit, J. 1995. Eesti noorte väärtushinnangud läbi aegade. Tallinn Eesti Vabariigi Kultuuri ja Haridusministeerium
- Saks, K. 2009. Väärtuste ja huvide vahel. Haridus, 1-2, 25-26
- Szafranski, R. 1994. Neocortical warfare? The acme of skill. Military Review, 74 (11). Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 25.12.2010
- Sutrop, M. 2009. Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. Raamatust „Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. Sajandi Eesti ja Soome koolis“ (Toim. M. Sutrop, P. Valk, K. Velbaum). (lk 50-67). Tartu Ülikooli eetikakeskus
- Sõerd, J. 1992. Psühholoogia kõigile. Tallinn Koolibri
- Talur, P. 2006. Noored hukas?! Haridus, 5-6, 4-6
- TEA Kirjastus. 2008. TEA e-entsüklopeedia
- Tiko, A. 1997. Inimkäsitlused ja eetika sotsiaaltöö lähtekohana. ISBN 9985-58031-1. Tallinna Ülikooli kodulehelt http://www.tlu.ee/files/arts/1421/R_EETb088bd8f7cd45ec516681fe8ea0d9b21.pdf välja otsitud 19.12.2010
- Toomepuu, J. 2009. Relationship Between Military Testing, Personnel Capability, and Combat and Cost-effectiveness of Weapons Units and Forces. International Military Testing Association Conference 02-05.11.2009 Tartu The Estonian National Defence College
- Tõrvand, J. 1929. Riigikaitse muredest. Sõdur, 49,1252-1253
- Vadi, M. 2000. Organisatsiooni käitumine. Tartu Ülikooli Majandusteaduskond
- Vegel, A. 2011. Ajateenijate moraali seos isiksuseomadustega ja muutumine ajateenistuse jooksul. Publitseerimata magistritöö. Tartu ülikool
- Vällik, M. 28.01.2011. Mehed, kes jõllitavad kitsesid ehk psühholoba Eesti sõjaväes. Postimees. Postimehe kodulehelt <http://www.postimees.ee/?id=379412> välja otsitud 21.02.2011

Wolfers, A. 1962. Discord and collaboration. Baltimore Johns Hopkins University
Press

LISA 1. UURIMISTÖÖS KASUTATAV KÜSIMUSTIK

JAOÜLEMATE KÜSIMUSTIK

TERE!

Olen Sisekaitseakadeemia Sisejulgeoleku magistrant, vbl Rene Rebane. Koostan uurimistööd teemal „Ajateenijast jaoulemate suhtumine Eesti Kaitseväkke.“ Seoses sellega soovin esitada Teile mõned küsimused. Käesolev küsimustik on koostatud eesmärgiga uurida, kuidas jaoulemad suhtuvad Eesti Kaitseväkke, ajateenistusse ja riigikaitseesse. Palun hinnake väiteid oma seisukohalt. Seejärel tõmmake lause taga olevale sobivale numbrile ring ümber.

Edu!

Taustainformatsioon (tee sobivale numbrile ring ümber):

1. Vanus (kirjuta välja)aastane
2. Sugu
1 Mees
2 Naine
3. Pataljon kus teenite:
1 Pioneeripataljon
2 Õhutõrjepataljon
3 Suurtükiväepataljon
4 Viru jalaväepataljon
4. Kas kuulute Kaitseliitu:
1 Jah
2 Ei
5. Ajateenistusse tulin vabatahtlikult
1 Jah
2 Ei
6. Haridus
1 Põhiharidus
2 Keskharidus
3 Kutsekeskharidus
4 Kõrgem
7. Emakeel
1 Eesti keel
2 Vene keel
3 Muu
8. Jaoulemaks tahtsin saada
1 Vabatahtlikult
2 Lihtsalt määrati
3 Vastu tahtmist

Hinda järgnevaid väiteid skaalal **1 = üldse mitte nõus; 2 = mitte nõus; 3 = pigem mitte nõus; 4 = pigem nõus; 5 = nõus; 6 = täiesti nõus** (tee sobivale numbrile ring ümber):

	Üldse mitte nõus	Täieti nõus				
1. Eestil on vaja oma kaitseväge	1	2	3	4	5	6
2. Jaoulema töö on vastutusrikas	1	2	3	4	5	6
3. Ajateenistuses õpitu annab eluks vajalikke oskusi	1	2	3	4	5	6
4. Tulevikus võtan kindlasti osa reservväelaste õppekogunemistest	1	2	3	4	5	6
5. Ajateenistus on vajalik	1	2	3	4	5	6
6. Mulle meeldib inimesi juhtida	1	2	3	4	5	6
7. Minu perekonna meelest on ajateenistus kasulik	1	2	3	4	5	6
8. Ajateenistusse tulles sain Eesti Kaitseväge kohta vajaliku infot meediast	1	2	3	4	5	6
9. Eesti peaks minema täielikult üle palgaarmeele	1	2	3	4	5	6
10. Jaoulema amet on rutiinne	1	2	3	4	5	6
11. Parema meelega ma ei oleks jaoulem	1	2	3	4	5	6
12. Meie peres on kaitseväge alati väärtustatud	1	2	3	4	5	6
13. Meedias on Eesti Kaitseväge kajastatud negatiivsena	1	2	3	4	5	6
14. Olen nõus Sõdurilehte/Sõdur ise uudiseid kirjutama	1	2	3	4	5	6
15. Koolis on tutvustatud kaitseväge	1	2	3	4	5	6
16. Jaoulemana tunnen vastutust jaoliikmete eest	1	2	3	4	5	6
17. Gümnaasiumites peaks riigikaitse õpetus olema kohustuslik	1	2	3	4	5	6
18. Meedia ei kajasta Eesti Kaitseväge õiglaselt	1	2	3	4	5	6
19. Ajateenistuse jooksul tarbin meediat vähe	1	2	3	4	5	6
20. Sõjaväes ei õpetata midagi kasulikku	1	2	3	4	5	6
21. Sõjalise rünnaku korral olen valmis relvaga Eesti riiki kaitsma	1	2	3	4	5	6
22. Jaoulemana on mul palju ülesandeid	1	2	3	4	5	6
23. Sõjalise ohu korral minu sõbrad põgenevad välismaale	1	2	3	4	5	6
24. Kaitseväge on Eesti riigi raha raiskamine	1	2	3	4	5	6
25. Mulle kui jaoulemale antud ülesanded on ebaloogilised	1	2	3	4	5	6
26. Rühmaülem on mulle heaks eeskujuks	1	2	3	4	5	6
27. Rühmavanem on mulle heaks eeskujuks	1	2	3	4	5	6
28. Enne kaitsevärke tulekut uurisin sõprade käest kaitseväge kohta	1	2	3	4	5	6

29.	Olen soovitanud mõnda uudist Eesti Kaitseväest lugeda sõbrale	1	2	3	4	5	6
30.	Rühmaülem on õiglane	1	2	3	4	5	6
31.	Olen valmis ohverdama oma elu isamaa eest	1	2	3	4	5	6
32.	Eesti Kaitseväe riidevarustus vastab Eesti ilmastikule	1	2	3	4	5	6
33.	Rühmavanem on õiglane	1	2	3	4	5	6
34.	Minu tüdruksõber/elukaaslane toetas minu sõjaväkke minekut	1	2	3	4	5	6
35.	Osalen aktiivselt sotsiaalmeedias (Rate, Orkut jne)	1	2	3	4	5	6
36.	Kui ajateenistus oleks vabatahtlik, siis ma ei oleks kaitseväge tulnud	1	2	3	4	5	6
37.	Rühmaülemale läheb minu toimetulek korda	1	2	3	4	5	6
38.	Enamik Eesti inimesi toetab Eesti Kaitseväge	1	2	3	4	5	6
39.	Ajateenistuses tehakse ajateenijatele "ajupesu"	1	2	3	4	5	6
40.	Rühmavanemale läheb minu toimetulek korda	1	2	3	4	5	6
41.	Minu perekond toetas minu ajateenistusse minekut	1	2	3	4	5	6
42.	Eesti Kaitsevägi tagab riigi sõjalise kaitse	1	2	3	4	5	6
43.	Rühmaülem ületab oma võimu piire	1	2	3	4	5	6
44.	Osalesin koolis riigikaitse õpetuse tunnis	1	2	3	4	5	6
45.	Loen meelsamini Sõdurilehte Facebookist kui paberilt	1	2	3	4	5	6
46.	Sõbrad arvavad, et Eesti Kaitsevägi on mõttetu	1	2	3	4	5	6
47.	Rühmavanem ületab oma võimu piire	1	2	3	4	5	6
48.	Enamik minu sõpru läbiks/on läbinud ajateenistuse	1	2	3	4	5	6
49.	Mulle meeldib uudiseid kuulata pigem telekast kui raadiost	1	2	3	4	5	6
50.	Kaitsevägi on hästi varustatud	1	2	3	4	5	6
51.	Rühmaülem saab oma ülesannetega väga hästi hakkama	1	2	3	4	5	6
52.	Minu ootused ajateenistusele vastab tegelikkusele	1	2	3	4	5	6
53.	Ajaleht „Sõdurileht“ on minu meelest vajalik	1	2	3	4	5	6
54.	Eesti Kaitseväes puudub distsipliin	1	2	3	4	5	6
55.	Rühmavanem saab oma ülesannetega väga hästi hakkama	1	2	3	4	5	6
56.	Oma sõpradele soovitan ajateenistusse tulla	1	2	3	4	5	6
57.	Ajakiri „Sõdur“ on minu meelest vajalik	1	2	3	4	5	6
58.	Eesti Kaitseväe relvastus on hea	1	2	3	4	5	6
59.	Rühmaülem on abivalmis	1	2	3	4	5	6
60.	Perekond tunneb huvi kuidas mul ajateenistuses läheb	1	2	3	4	5	6
61.	Loen uudiseid MIL.ee kodulehelt	1	2	3	4	5	6

62.	Ülem on selgitanud meedias kajastatavaid Eestis ja maailmas toimuvaid olulisi sündmusi	1	2	3	4	5	6
63.	Sõjalise ründe korral ei tule ükski riik Eestile appi	1	2	3	4	5	6
64.	Rühmavanem on abivalmis	1	2	3	4	5	6
65.	Kaitseväelase ametikoht ühiskonnas on hinnatud	1	2	3	4	5	6
66.	Vajalik oleks ülemate selgitus Eestis ja maailmas toimuvate oluliste sündmuste kohta	1	2	3	4	5	6
67.	Olen sotsiaalmeedia aktiivne kasutaja	1	2	3	4	5	6
68.	Mulle meeldib Eesti Kaitsevägi	1	2	3	4	5	6
69.	Olen viimase kuu jooksul arutanud jaoliikmetega mõne meedias ilmunud uudise üle	1	2	3	4	5	6
70.	Jaoulema amet on oluline	1	2	3	4	5	6
71.	Sõjalise ohu korral minu perekond põgeneb välismaale	1	2	3	4	5	6
72.	Kohanesin ajateenistusega kiiresti	1	2	3	4	5	6
73.	Jaoulema ametil on kõrge staatus	1	2	3	4	5	6
74.	Teabeohvitser on küsinud ajateenijatelt kaastööd Sõdurilehte	1	2	3	4	5	6
75.	Kaitseväes on sõjaline väljaõpe heal tasemel	1	2	3	4	5	6
76.	Mulle meeldib jaoulema ametikoht	1	2	3	4	5	6
77.	Ajakirjanduses kajastatav Eesti Kaitseväge puudutav info on usaldusväärne	1	2	3	4	5	6
78.	Toitlustamine väeosas on halb	1	2	3	4	5	6
79.	Instruktorid on pädevad	1	2	3	4	5	6
80.	Ajateenistuse jooksul tarbin meediat vähe	1	2	3	4	5	6
81.	Kaitsevägi on terviklik, kõik töötavad ühe eesmärgi nimel	1	2	3	4	5	6
82.	Jaoulemana täidan mulle püstitatud ülesandeid vastumeelselt	1	2	3	4	5	6
83.	Olen interneti ülesse pannud või kavatsen infot/pilte kaitseväge kohta	1	2	3	4	5	6
84.	Ajateenistus teeb poisist mehe	1	2	3	4	5	6
85.	Jaoulema ametis on palju ebaselgust	1	2	3	4	5	6
86.	Eesti Kaitseväega seonduvad uudised pakuvad mulle huvi	1	2	3	4	5	6
87.	Tahan saada professionaalseks kaitseväelaseks	1	2	3	4	5	6
88.	Mulle antavad käsud on vastuolulised	1	2	3	4	5	6
89.	Oht Eesti riigile on reaalne	1	2	3	4	5	6
90.	Jaoulemana meeldib mulle vastutada	1	2	3	4	5	6
91.	Sõjalise rünnaku korral Eesti vastu põgenen välismaale	1	2	3	4	5	6
92.	Mulle meeldivad minu jao liikmed	1	2	3	4	5	6

93.	NATO tagab Eesti julgeoleku	1	2	3	4	5	6
94.	Meedias on Eesti Kaitsevägega seonduvad teemad ülevõimendatud	1	2	3	4	5	6
95.	Minu huvid on riigi turvalisusest tähtsamad	1	2	3	4	5	6
96.	Olen uhke, et teenin aega jaoülemana	1	2	3	4	5	6
97.	Meedias on Eesti Kaitsevägega seonduvad teemad moonutatud	1	2	3	4	5	6
98.	Euroopa Liit tagab Eestile julgeoleku	1	2	3	4	5	6
99.	Vabaaja veetmiseks väeosas on loodud head tingimused	1	2	3	4	5	6
100.	Nooremallohvitseri kursus andis piisavad teadmised inimeste juhtimiseks kaitseväes	1	2	3	4	5	6
101.	Oleks vaja rohkem infot kasarmu teadetetahvlile	1	2	3	4	5	6
102.	8-11 kuuline ajateenistus on liiga pikk	1	2	3	4	5	6
103.	Kõik jaoülemaid saavad oma kohustustega hästi hakkama	1	2	3	4	5	6
104.	Välismissioonid, kus Eesti osaleb, on vajalikud	1	2	3	4	5	6
105.	Meelsamini oleksin reamees kui jaoülem	1	2	3	4	5	6
106.	Kirde Kaitseringkonnas võiks olla ajateenijate oma ajaleht/webileht	1	2	3	4	5	6
107.	Eestis on turvaline elada	1	2	3	4	5	6
108.	Ajateenistus distsiplineerib inimest	1	2	3	4	5	6

Kui soovite midagi lisad, saate seda teha vabas vormis:

.....
.....

TÄNAN!